

TURVAKANSIO KOULUJEN TYÖKALUKSI

Eerik Laulajainen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Liiketalouden koulutusoh-
jelma
Kiinteistönhallinnan opin-
tosuunta

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Kiinteistönhallinnan opintosuunta

LAULAJAINEN EERIK:
Turvakansio koulujen työkaluksi

Opinnäytetyö 61 sivua, joista liitteitä 11 sivua
Toukokuu 2014

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli valottaa erilaisten oppilaitosten turvallisuutta pohtineiden työryhmien suositusten ja osin määräysten mukaisen oppilaitoksen turvallisuuskansion laajuutta ja kansion kokoamisen ja jalkauttamisen sekä kouluttamisen vaikeutta ja koko ajatuksen hidasta etenemistä Tampereen toisen asteen koulutuksessa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli oppilaitosturvallisuuden edistäminen ja kehittäminen Tampereen toisen asteen koulutuksen kouluissa ja toimipisteissä Turvakansion avulla. Lisäksi tavoitteena on turvallisuusvastuun selkeyttäminen koulujen ja toimipisteiden erikseen nimetyille turvallisuudesta vastaavalle henkilöstölle, koko muulle henkilöstölle ja oppilaitoksen opiskelijoille. Lyhyesti esitettynä työ- ja oppimisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden johtamisen hyvät käytännöt olisivat tulleet tutuksi.

Edelleen opinnäytetyön tavoitteena oli tärkeää saada koko koulun väki ymmärtämään oman vastuunsa turvallisuusasioissa sekä se, mistä, kuka ja miten johdetaan turvallisuutta. Siihen toimi apuna selkeästi ja johdonmukaisesti edeten koottu Turvakansio.

Oppilaitosturvallisuuteen liittyvää dokumentaatiota on olemassa paljon, osa toimii yleisohjeena, osa ohjeista ja dokumenteista vaatii jatkuvaa päivitystä sekä osa koulu- ja toimipistekohtaista räätälöintiä. Sisällön tuottamiseen ei varsinaisesti tässä opinnäytetyössä menty, sisältöä tuottavat monet oppilaitosten toimijat. Lähinnä tehtäväksi jäi sisällön merkityksen avaaminen laajemmin ja laajemmalle.

Opinnäytetyö tehtiin oppilaitosturvallisuustyön ja Turvakansion rakentamisen avuksi ilman varsinaista toimeksiantoa tai tilausta. Samalla totesin taas, että oppilaitosturvallisuuden kokonaisuus on erittäin laaja ja kaikki vaikuttaa kaikkeen. Turvakansion kokoaminen on pitkä prosessi ja koskaan se ei edes saa tulla valmiiksi, koska monet asiat muuttuvat ja muuttuneiden tietojen jatkuva päivittyminen on tärkeää, etenkin turvallisuusasioissa.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Management of property

LAULAJAINEN EERIK:
Security folder – a tool for schools

Bachelor's thesis 61 pages, appendices 11 pages
May 2014

The aim of this thesis was to study the scope of materials related to safety in schools, and the difficulty of creating a useful folder of such materials. In addition, the aim was to show the difficulty of implementing measures to ensure safe schools and training in security routines. The purpose of the thesis was to investigate safety and security in schools, and find out why progress towards adopting security measures is so slow in Tampere's secondary schools.

The thesis aims to promote and develop school security in Tampere's secondary schools and educational facilities by adopting the use of a security folder. In addition, the aim is to identify the persons responsible for security in schools, and clarify how the responsibility is shared among security staff and the whole school community. In brief, the aim is to promote a good environment for working and learning by introducing best practices in security management in Tampere's secondary education sector.

It is important to make the whole school population understand their own responsibility for safety and security. The thesis explains who is in charge of security management and how security issues are managed. To support the whole process, a file of materials related to security issues has been created. This so-called security folder has clear explanations and a consistent and logical structure.

There is a lot of documentation on school safety and security. Some of the material serves only as a general guide. A large part of the manual and the documentation requires constant updating. Some of the material needs to be tailored to the particular school or building. The thesis work did not actually involve producing content for the security folder; there are many different people in the education system doing just that. The task for this thesis was mainly to explain the importance of the contents and to promote the issues more widely.

This thesis was written without a real mandate or commission, in order to promote school security through the preparation and adoption of a security folder. At the same time, I discovered that the whole field of school safety is very large, and everything affects everything else. Compiling the security folder is a long process; in fact it can never be completed because many safety-related issues are changing constantly, necessitating constant updating of the security folder.

Keywords: school security, security folder

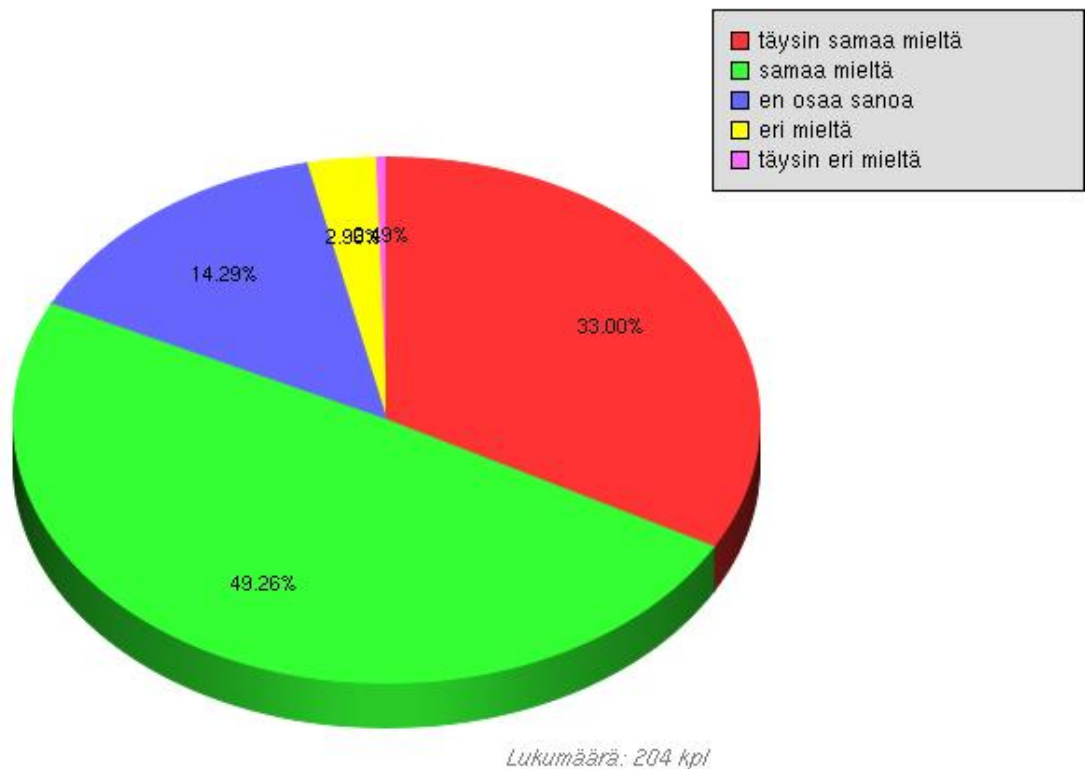
SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	8
2.1	Tampereen toisen asteen koulutus	8
2.1.1	Tampereen toisen asteen koulutuksen tuotantoyksiköiden tehtävät.....	9
2.1.2	Turvallisuustoiminnan nimetyt toimijat toisen asteen koulutuksessa	13
2.1.3	Turvallisuuden resursointi ja turvallisuuskulttuuri.....	16
3	OPPILAITOSTURVALLISUUS.....	18
3.1	Oppilaitosturvallisuuden vastuukäsite.....	18
3.2	Turvallisuuskansioiden käyttöönotto	20
3.2.1	Oppilaitosten turvallisuus -raportin toimenpide-ehdotukset turvallisuuskansion laatimisesta ja käyttöönotosta kouluissa ja oppilaitoksissa.....	21
3.2.2	Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa, seurantaryhmän loppuraportin suositukset turvallisuuskansion laatimisesta ja käyttöönotosta kouluissa ja oppilaitoksissa	22
3.2.3	Turvallisuustoiminnan dokumentaatio.....	22
3.3	Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansio ja sen sisältö	22
3.3.1	Vaara- ja uhkatilanneohjeistus	24
3.3.2	Yhteyshenkilöt turvallisuusasioissa, Turvakansion toimijaverkostot.....	25
3.3.3	Valmiussuunnittelu	25
3.3.4	Pelastussuunnittelu	26
3.3.5	Kriisienhallinta	26
3.3.6	Riskienhallinta.....	26
3.3.7	Työ- ja oppimisen hyvinvointi	27
3.3.8	Varhainen tuki, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	28
3.3.9	Tietoturva ja tietosuojat	28
3.3.10	Terveellinen sisäilmasto-ohjeistus.....	28
3.3.11	Työsuojelu, vaarojen arviointi.....	29
3.3.12	Lakipohja, turvallisuuden strategiat ja tavoiteohjelmat	29
3.3.13	Raportoinnit ja tilastoinnit.....	29
3.4	Turvakansion ja Turvakansion koulutuksen pilotointi vuonna 2012 Tampereen ammattiopistossa.....	30
3.5	Turvakansion pilottikoulutusten palautteet	32
4	TURVALLISUUDEN HANKKEISTUKSIA	36
4.1	Turvallisuuden hankkeita toisen asteen koulutuksessa	36
4.1.1	LaatuPeda, TurvaPeda	36
4.1.2	Pirkanmaan pelastuslaitoksen turvallisuuskansio -hanke kouluille.....	37

4.2	Opetustoimen turvallisuusopas	37
4.3	Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansion kotipesä	38
5	POHDINTAA, KEHITTÄMISTÄ, TULEVAISUUTTA	41
5.1	Turvakansiokoulutusten jatko ja turvallisuuskoulutussuunnitelma	41
5.1.1	Koulutussuunnitelma syksyille 2014	43
5.2	Turvallinen oppilaitos – riskienhallintamalli	44
5.3	Opetussuunnitelmiin liittyminen	44
5.4	Oppimisen työturvallisuuden näkökulma	45
5.5	Turvakansion käytettävyyden kehittäminen	45
5.6	Turvakansion hyväksynät	46
5.7	Turvallisuusjohtoryhmä	46
6	LOPPUPÄÄTELMÄT	48
	LÄHTEET	50
	LIITTEET	51
	Liite 1. Turvakansion pilottikoulutusten palauteraportti	52

Olen kiinnostunut oppilaitoksen turvallisuusasioista

Vastausten suhteellinen jakauma

1 JOHDANTO

Koulujen ja oppilaitosten turvallisuus on noussut viime vuosina tärkeäksi asiaksi koulujen arkipäivää koulumuodosta riippumatta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on valottaa, miten vaikeaa on oppilaitosturvallisuuden ”jalkauttaminen” ja turvallisuuden vastuukysymysten selkeyttäminen koko kouluyhteisön väelle. Lisäksi tarkoituksena on esittää, kuinka laaja on oppilaitoksen kokonaisturvallisuuden alue ja mitä kaikkea siihen kuuluu. Tässä työssä Turvakansio toimii apuna, tukena ja työkaluna.

Vakavien kouluampumistapausten johdosta on viime aikoina oppilaitosturvallisuuteen alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota hallinnon eri tasoilla. Ei voida enää puhua jos jotain tapahtuu, on asennoiduttava siihen, että kun tapahtuu. Jo Jokelan koulusurmien jälkeen Sisäasiainministeriö asetti oppilaitosturvallisuuden työryhmän tekemään selvityksiä oppilaitosturvallisuuden nykytilasta ja edistämään koulujen ja oppilaitosten turvallisuustoimenpiteitä. Yksi turvallisuustyöryhmän esityksistä oli oppilaitoskohtaisen turvakansion laatiminen. Tampereen toisen asteen koulutuksen kouluissa ja toimipisteissä toki on aiemminkin ollut koottuna ja tehtynä erilaisia turvallisuusohjeita, mutta tämänkaltaiseen muotoon eikä tässä laajuudessa niitä ei ole koskaan aiemmin vielä laadittu. Kuten muistetaan, Jokelan tapahtumat eivät ole jääneet ainoaksi koulujen vakavaksi turvallisuuden järkkymiseksi.

"Sisäisen turvallisuuden ohjelman toteuttaminen edellyttää opettajilta turvallisuusosaamista! Turvallisuus on tiedostamisen, välittämisen ja tekojen kulttuuria. Opettajat turvallisuuskasvatuksen ja turvallisen oppimisympäristön toteuttajina sekä oppilaitosten turvallisuuskulttuurin kehittäjinä ovat avainasemassa sisäisen turvallisuuden ohjelman toteutumisessa. Opettajien turvallisuusosaaminen edellyttää määrätietoista tutkimukseen perustuvaa kehittämistä sekä turvallisuutta käsittelevien sisältöjen lisäämistä opettajien perus- ja täydennyskoulutukseen." (Opetusalan turvallisuusfoorumin julkilausuma 03.05.2012).

Ei kuitenkaan voida turvallisuuden tunnetta pelkästään peilata näihin vakaviin kouluampumistilanteisiin, vaan myös arkipäivän työsuojelutoiminta sekä opiskelijoiden, että henkilöstön näkökulmasta luo osaltaan turvallisuuden tunnetta. Lisäksi eri yhteyksissä puhutaan riskienhallinnasta yläkäsitteenä sekä ehkä enenevässä määrin työhyvinvoinnista, johon oppilaitoksissa kuuluu selkeästi mukaan oppimisen tai opiskelun hyvin-

vointi. On jopa joskus vaikeaa miettiä, mikä on tämän kokonaisuuden yläkäsite. Tampereen toisen asteen koulutuksessa se on toistaiseksi oppilaitosturvallisuus.

Tavoitteena on oppilaitosturvallisuuden edistäminen ja kehittäminen Tampereen toisen asteen koulutuksen kouluissa ja toimipisteissä Turvakansion avulla. Lisäksi tavoitteena on turvallisuusvastuiden selkeyttäminen koulujen ja toimipisteiden erikseen nimetyille turvallisuushenkilöstölle, koko muulle henkilöstölle ja oppilaitosten opiskelijoille sekä työ- ja opiskeluhyvinvoinnin että turvallisuuden johtamisen hyvien käytäntöjen levittäminen oppilaitoksessa.

Turvakansion ensimmäisen jalkauttamisen yhteydessä pidettiin pilottikoulutukset Turvakansion sisällöstä koko silloisen Tampereen ammattiopiston henkilöstölle. Pilottikoulutusten jälkeen pyydettiin koulutuksesta palautteita ja tehtiin koulutuksiin osallistuneille kyselytutkimus (liite 1), jonka pohjalta Turvakansion sisältöä, rakennetta, käytettävyyttä ja jalkauttamista on kehitetty ja kehitetään edelleen. Kyselytutkimuksen perusteella kehitettävää oli paljon etenkin nimenomaan nk. päivittäisturvallisuuden ohjeistuksen näkökulmasta.

Turvakansion kaikki materiaalit ja dokumentit vaativat toistaiseksi kirjautumista eri alustoille. Järjestelmiin kirjautumisen tunnukset annetaan toisen asteen koulutuksen opiskelijoille sekä henkilöstölle.

Turvakansio kokonaisuudessaan Areenassa: <https://omaareena.sharepoint.com/>

Turvakansio päivittäisturvallisuuden toimintaohjeiden osalta Wilmassa: <https://wilma.tampere.fi/>

Turvakansio henkilöstön ohjeiden osalta Loorassa: <https://www.loora.fi/>

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Tampereen toisen asteen koulutus

Tampereen toisen asteen koulutuksen tuotantoalue koostuu kahdesta tuotantoyksiköstä, Tampereen seudun ammattiopistosta, Tredu ja Tampereen kaupungin ylläpitämistä lukioista. Koulutuksen lainmukaisena järjestäjänä toimii Tampereen kaupungin osaamis- ja elinkeinolautakunta, joka tilaa palvelusopimuksella tuottajana toimivalta toisen asteen koulutuksen johtokunnalta koulutusta. Tuotantojohtajan alaisuudessa ammatillinen koulutus ja lukiot tuottavat koulutuspalvelut sopimuksen mukaisesti.

Tampereen ammattiopisto, Tao ja Pirkanmaan koulutuskonserni – kuntayhtymä, Pirko, yhdistyivät 1.1.2013 Tampereen seudun ammattiopisto Treduksi, ja se on Tampereen kaupungin ylläpitämä. Tampereen seudun ammattiopistossa on nuorisoasteen opiskelijoita noin 8 000, aikuisopiskelijoita 10 000 ja oppisopimusopiskelijoita 3 600.

Tampereen seudun ammattiopisto Tredu toimii kahdessakymmenessä eri toimipisteessä 9 kunnassa Tampereella, Ylöjärvellä, Nokialla, Kangasalla, Lempäälässä, Pirkkalassa, Orivedellä, Ikaalisissa ja Virroilla. Koulutuspalveluja tarjotaan paitsi Pirkanmaalla myös muualla Suomessa ns. filiaalisopimusten myötä.

Oppilaitoksessa on tarjolla 32 ammatillista perustutkintoa eri koulutusohjelmineen, 36 ammattitutkintoa ja 15 erikoisammattitutkintoa sekä monipuolisia työelämän kehittämispalveluja. Tredussa voi opiskella myös englanniksi, suorittaa ammatillisia yhdistelmätutkintoja sekä ammatillisten ja lukio-opintojen yhdistelmiä. Tredu tarjoaa myös oppisopimuspalveluja.

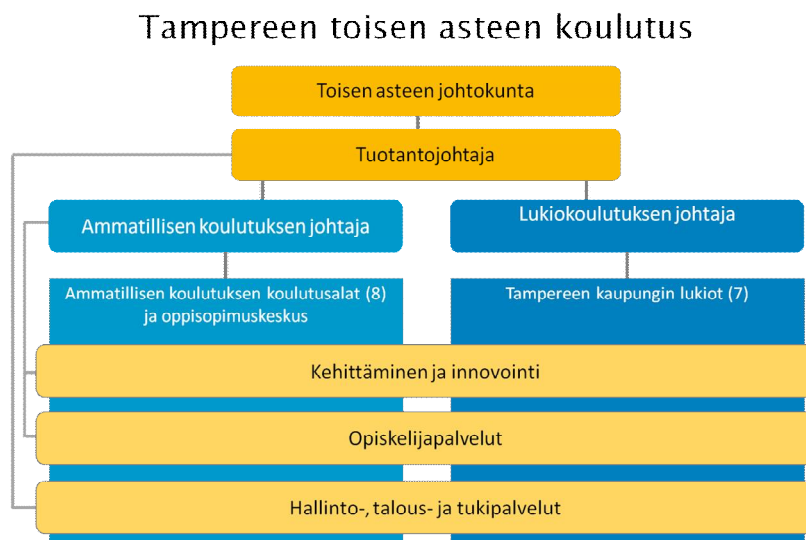
Tampereen kaupunki antaa lukiokoulutusta noin 3 200:lle päivälukion ja noin 800 aikuislukion opiskelijalle. Kaupungin ylläpitämiä päivälukioita on kuusi ja yksi aikuislukio.

Henkilökuntaa Tampereen toisen asteen koulutuksessa on noin 1470. Talousarvion suuruus on noin 130 M€ Henkilöstökulut edustavat suurinta osaa talousarviosta. Toimitiloja on hieman alle 200 000 m². Toimitilat omistaa pääosin toistaiseksi Pirko-kiinteistöt Oy ja Tao-kiinteistöt Oy. Tulevaisuudessa, todennäköisesti jo kesällä 2014, kiinteistöyhtiöt tullaan yhdistämään yhdeksi Tredu-kiinteistöt Oy:ksi. Lisäksi opetustoimintaa on

erilaisissa vuokralla olevissa kiinteistöissä eri puolilla maakuntaa. Vuokrakiinteistöt koulun toimintaan on vuokrattu Tampereen Tilakeskukselta, joka on vuokrannut ne kiinteistöjen eri omistajilta. Toimipisteitä on tällä hetkellä 27 kpl. Palveluverkkoratkaisujen myötä pyritään vähentämään toimipisteiden määrää.

Taon ja Pirkon yhdistymisen taustalla ovat olleet ammatillisen koulutuksen rahoituksessa tapahtuvat muutokset. Opetus- ja kulttuuriministeriö odottaa, että ammatillisen koulutuksen toimintaa tehostetaan jatkossa. Ammatillisen koulutuksen rahoitukselle tullaan esittämään suuria säästötavoitteita valtakunnallisesti. Tampereen seudun kuntajohtajat linjasivat toisen asteen koulutuksen kokoamisen päämääräkseen. Muutos on ollut välttämätön, jotta ammatillinen koulutus selviää tulevaisuudessa sille asetetuista tavoitteista.

Kuvio 1. Tampereen toisen asteen koulutuksen organisaatiokaavio.

2.1.1 Tampereen toisen asteen koulutuksen tuotantoyksiköiden tehtävät

Tampereen seudun ammattiopiston tehtävänä on vahvistaa ja lisätä nuorten ja aikuisten ammatillista osaamista työelämän tarpeita vastaavaksi, edistää osaltaan työllistymistä ja yrittäjyyttä sekä osallistua maakunnan kehittämiseen yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Ammatillinen peruskoulutus antaa opiskelijalle ammatilliset perusvalmiudet alan eri työtehtäviin ja yleisen jatko-opintokelpoisuuden. Ammattiopisto luo edellytykset elinikäiseen oppimiseen ja yrittäjyyteen kasvamiseen.

Tampereen seudun ammattiopisto jakautuu kahdeksaan koulutusalaan ja oppisopimuskeskukseen:

- aikuiskoulutus ja työelämäpalvelut
- hyvinvointi
- matkailu, ravitsemis ja talous
- liiketalous ja kulttuuri
- logistiikka ja metsä
- maahanmuuttajakoulutus ja kansainvälinen toiminta
- rakennettu ympäristö
- tekniikka
- oppisopimuskeskus

Nuorten perustutkintokoulutuksen tarjonta perustuu koulutuksen järjestämisluvassa määriteltujen koulutusalojen tutkintoihin ja erityistehtäviin.

Aikuiskoulutuksessa järjestetään eri alojen perus-, ammatti- ja erikois-ammattitutkintoja ja niiden osia näyttötutkintoina sekä niihin valmistavaa koulutusta omaehtoisena koulutuksena, oppisopimuskoulutuksena ja työvoimakoulutuksena. Lisäksi aikuiskoulutuksena järjestetään muuta ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta, kuntouttavia koulutuspalveluja sekä työelämäpalveluja.

Maahanmuuttajakoulutuksessa annetaan ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta, ohjaavaa koulutusta ja huolehditaan työperäisestä maahanmuutosta. Maahanmuuttajakoulutuksessa on lisäksi maksullista palvelutoimintaa. Kansainvälisen toiminnan vastuualue käsittää toisen asteen koulutuksen kansainvälistymisstrategioiden mukaisen toiminnan toteuttamisen ja kehittämisen yhdessä Tredun koulutusalojen ja lukiokoulutuksen kanssa.

Oppisopimuskeskus hoitaa oppisopimuskoulutuksen viranomaistehtävää ja toiminta perustuu kuuden koulutuksenjärjestäjän yhteistyösopimukseen.

Tampereen lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys ja riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lisäksi lukion tehtävänä on antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Suurimmalla osalla lukioista on joko opetusministeriön määräämä koulutuksellinen erityistehtävä tai koulutuksen järjestäjän päättämä opetukselli-

nen painotus: urheilu, kuvataide ja käsityö, viestintäkasvatus, IB -linja, musiikki, Eurooppa-linja sekä matematiikka ja tekniikka.

Tampereen lukiokoulutus jakautuu kuuteen päivälukioon ja Tampereen aikuislukioon. Päivälukioita ovat: Hatanpään lukio, Sammon keskuslukio, Tammerkosken lukio, Tampereen klassillinen lukio, Tampereen lyseon lukio ja Tampereen teknillinen lukio.

Tampereen aikuislukiossa lukion voi suorittaa lähiopetuksena ilta-opintoina tai monimuotoisesti etälukiossa. Iltaopetus järjestetään Sammon keskuslukiossa. Tampereen kaupungin lukiokoulutuksen opetussuunnitelma on laadittu Opetushallituksen antaman opetussuunnitelman perusteiden pohjalta.

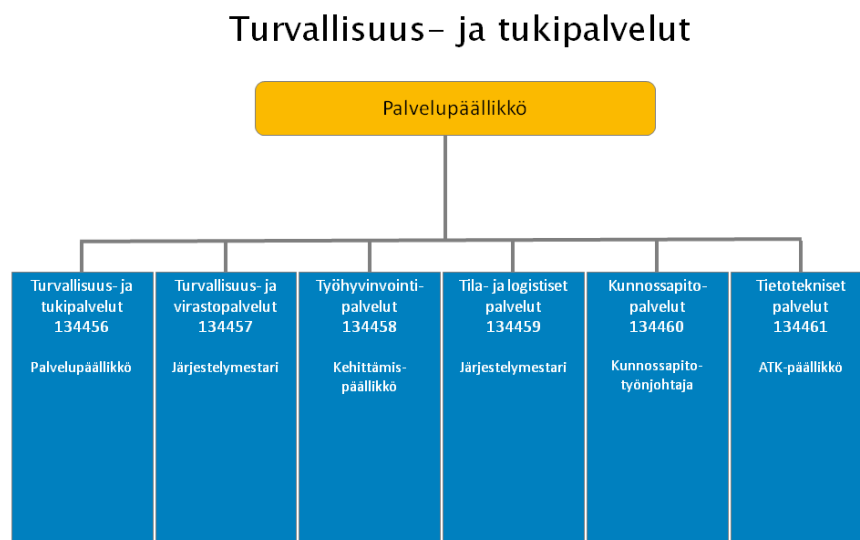
Kehittämisen ja innovoinnin vastuualue käsittää koulutuksen ennakoinnin, toimintajärjestelmän, arvioinnin, tietotuotannon ja raportoinnin kehittämisen ja hankkeet sekä kirjasto- ja tietopalvelut. Vastuualueelle kuuluu lisäksi koulutuksen vuosisuunnittelun ohjaus ja kehittäminen sekä kumppanuuksien tekninen hallinta. Toiminta kattaa koko toisen asteen koulutuksen.

Opiskelijapalvelujen vastuualue sisältää ammatillisen koulutuksen osalta tuetun oppimisen sekä ohjaavan ja valmistavan koulutuksen, opintotoimistojen ohjauksen sekä koko toisen asteen osalta opinto-ohjauksen ja opiskeluhyvinvoinnin ohjauksen ja koordinaation.

Hallinto-, talous- ja tukipalvelujen vastuualue jakaantuu yleishallintoon, henkilöstöhallintoon, taloushallintoon, turvallisuus- ja tukipalveluihin ja viestintään. Kullakin ryhmällä on sen prosesseista vastaava päällikkö. Hallinto-, talous- ja tukipalveluyksikön prosessien vastuuhenkilöt ja tehtävät on määritelty toimintaohjeessa ja prosessikuvauksissa. Toiminta kattaa koko toisen asteen koulutuksen. (Tampereen toisen asteen koulutuksen toimintasääntö 1.12.2013)

Kuvio 2. Tampereen toisen asteen koulutuksen hallinto-, talous- ja tukipalveluiden organisaatiokaavio.

Kuvio 3. Tampereen toisen asteen koulutuksen turvallisuus- ja tukipalveluiden organisaatiokaavio.

2.1.2 Turvallisuustoiminnan nimetyt toimijat toisen asteen koulutuksessa

Vastuu turvallisuudesta voidaan katsoa kuuluvan kaikille koulu- ja oppilaitosyhteisön jäsenille, eli se on ja sen tulee olla jokapäiväistä toimintaa. Kuitenkin linjaorganisaatiolla Tampereen toisen asteen koulutuksessa on toiminnallinen ja lakiin perustuva vastuu työsuojelusta ja sitä kautta turvallisuudesta. Linjaorganisaation lisäksi toisen asteen koulutuksessa on määritelty turvallisuusvastuita erilaisten tehtäväkuvien mukaan.

Kaupungin tasolla Tampereen kaupungin ja Tampereen kaupungin henkilöstön yhteistoiminnalla edistetään kunnallisen palvelutuotannon tuloksellisuutta ja parannetaan työelämän laatua ja työhyvinvointia. Yhteistoiminta käsittelee myös työsuojelua, joka nähdään yhtenä osana oppilaitosturvallisuutta. Tampereen toisen asteen koulutuksella on myös tuotantoalueen yhteistoimintaryhmä, jonka jäseniksi on nimetty yhtä monta työnantajaa ja henkilöstöä edustavaa jäsentä. Työsuojeluvaltuutettu toimii työsuojeluun liittyvissä asioissa henkilöstön edustajana ja työsuojelupäällikkö työnantajan edustajana. Lisäksi yhteistoimintaryhmään voidaan kutsua asiantuntijajäseniä. Yhteistoimintaryhmässä käsitellään asioita, jotka merkittävästi vaikuttavat joko henkilöstöön, henkilöstön asemaan tai palvelujen uudelleen järjestämiseen. Turvallisuuden yhteydessä yhteistoimintaryhmän tehtävinä voidaan pitää työntekijöiden turvallisuuteen, terveyteen ja työkykyyn vaikuttavat asiat. Toisen asteen koulutuksen yhteistoimintaryhmä toimii myös tuotantoalueen työsuojelutoimikuntana.

Työsuojelupäällikkö toimii työsuojeluun liittyvissä asioissa työnantajan edustajana. Työsuojelupäällikön tehtävänä on avustaa työnantajaa ja esimiehiä tehtävissä, jotka liittyvät työsuojelun asiantuntemuksen hankkimiseen sekä yhteistyöhön työntekijöiden ja viranomaisten kanssa. Toimin tällä hetkellä toisen asteen koulutuksen työsuojelupäällikkönä oman viran ohella. Varsinaista ajankäyttömääräystä tai –sopimusta työsuojelupäälliköllä ei ole.

Työsuojeluvaltuutettujen tehtävänä on edustaa työntekijöitä yhteistoiminnassa työnantajan ja viranomaisten kanssa. Työsuojeluvaltuutettujen tulee perehtyä työympäristön ja työyhteisön tilaan liittyvien työntekijöiden terveellisyyteen ja turvallisuuteen vaikuttavissa asioissa. Lisäksi työsuojeluvaltuutettujen tulee osallistua työsuojelun tarkastustoimintaan ja vaarojen arviointityöhön. Tampereen kaupungilla on juuri valittu työsuojeluyhteistoimintahenkilöstö vuosille 2014–2017. Toisen asteen koulutuksen työsuoje-

luvaluutettujen ajankäyttöä ollaan sopimassa, mutta ajankäytöksi on sovittu 1,5 eli noin 50 tuntia viikossa. Tämä tarkoittaa noin puoltatoista henkilötyövuotta. Todennäköisesti tullaan valitsemaan lisäksi työsuojeluvaravaltuutettuja sekä työsuojeluasiamiesverkosto toimipisteisiin. Työsuojeluasiamiesten verkosto on valtuutettujen laskennallisen resurssin lisäyksen vuoksi vähenemässä, mutta isoimpiin kouluihin ja toimipisteisiin asiamies valitaan.

Toimipisteiden koosta ja toiminnasta sekä organisaation jäsentymättömyydestä johtuen, Tampereen seudun ammattiopiston toimipisteisiin on valittu toimipistevastaavat. Lukioidissa rehtorilla on samankaltaiset tehtävät. Toimipistevastaavan tehtäviin kuuluu monia toimipisteen yhtenäisyyteen ja yhteisöllisyyteen liittyviä tehtäviä, mutta turvallisuuteen liittyen toimipistevastaavan tulee osallistua kriisienhallinnan ja pelastussuunnittelun tehtäviin sekä osallistua toimipisteessä tehtäviin tarkastuksiin. Toimipistevastaaville on järjestetty resurssia.

Lukiokoulujen ja Tredun toimipisteiden etenkin pelastusturvallisuutta edistämään on nimetty turvallisuusvalvojat. Turvallisuusvalvojien tehtäviin kuuluu mm. pelastussuunnitelman päivittäminen, pelastus- ja poistumisturvallisuusohjeiden laadinta, pelastusharjoituksista huolehtiminen yhteistyössä viranomaisten kanssa, VSS-tiloista ja –välineistä huolehtiminen, ensiapuvälineistöstä huolehtiminen, järjestää henkilöstölle turvakävelyitä sekä osallistua erilaisiin toimipisteessä tehtäviin turvallisuutta edistäviin tarkastuksiin. Turvallisuusvalvojille on tehtävän hoitamiseksi järjestetty resurssia koulun tai toimipisteen koosta ja luonteesta riippuen.

Toiminnan laajuuden vuoksi on ollut pakko järjestää erilaisia turvallisuuden tehtäviä keskitetysti Tampereen toisen asteen koulutuksessa. Hallinto-, talous- ja tukipalveluiden vastuualueelle turvallisuus- ja tukipalvelujen ryhmän tehtäviin kuuluu jo otsikonkin mukaisesti mittava määrä erilaista turvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamista ja etenkin johdonmukaista koordinointia.

Ei voida ajatella, että jokaisesta 27 koulusta tai toimipisteestä esim. viranomainen tai kuka tahansa muu taho tulisi kyselemään tietoja tai antamaan toimintaohjeita. Sama ajatus tietenkin koskee kaikki muitakin ns. yhteisiä palveluita.

Turvallisuus ja tukipalvelut – ryhmän tehtäviä ovat mm:

- Oppimisen turvallisuuden ja terveellisyys ylläpitäminen ja edistäminen
- Vahtimestari- ja virastopalvelut
- Työhyvinvointipalvelut
- Oppimisen kaluston, laitteiden, ja oppimisympäristöjen toimivuuden varmistaminen ja kunnossapitäminen
- Kiinteistön teknisten järjestelmien käyttö ja valvonta
- Tilojen asianmukaisen käytön varmistaminen
- Logistiset palvelut
- Tietoteknisten tukipalvelujen ja opetusverkon tuottaminen (Tredu AD)

Työhyvinvointipalveluissa on yhteensä 3 vakanssia, joiden tehtävät painottuvat työhyvinvointiin, työsuojeluun ja riskienhallintaan eli oppilaitosturvallisuuden ylläpitämiseen tehtävinään mm:

- työhyvinvoinnin edistäminen, työkyvyn ylläpitämisen toimet
- valmius, varautuminen ja jatkuvuudenhallinta
- työsuojeluhenkilöstön, turvallisuusvalvojien ja toimipistepistevastaavien verkoston koordinointi
- turvakansion ja tarvittavan dokumentaation ylläpito
- työterveyshuollon yhteyshenkilö, toimintasuunnitelma
- työpaikkaselvitykset, terveellisyys ja turvallisuuden tarkastukset
- vaarojen arvioinnit, riskien arvioinnit, tarkastuskierrokset
- vaarallisten aineiden rekisterit, ASA, kemikaalirekisteri, käyttöturvallisuustiedotteet
- terveellinen sisäilmasto -yhteistyö
- kriisienhallinnan ja –viestinnän yhteistyö
- oppimisen hyvinvoinnin, opiskelijaterveydenhuollon sekä opiskelijoiden työsuojelun yhteistyö
- toimintaohjeistus ja koulutus

Vahtimestari on perinteisestikin se koulujen turvallisuushenkilö. Tänä päivänä vahtimestarin tehtävät ovat laajentuneet merkittävästi oppimisympäristöjen toimivuuden, asiakaspalvelun ja nimenomaan päivittäisturvallisuuden hoitamiseen. Vahtimestarin tehtävien ydinlanka onkin yleisestä turvallisuudesta huolehtiminen. Vahtimestarilla on

kouluilla ja toimipisteissä käytössään laajat teknisen valvonnan välineet, kuten esim. tallentava videovalvonta, rikosilmoitinlaitteisto, kulunvalvontajärjestelmä, avainhallintajärjestelmä, paloilmoitinjärjestelmä ja monet muut teknisen valvonnan välineet. Lähes jokaisessa lukiokiinteistössä ja Tredun toimipisteessä on vahtimestari.

Tampereen kaupunki on perustanut Tampereen seudun ammattiopistoon opiskelija-asioden neuvottelukunnan, jonka tehtävänä on edistää yhteistoimintaa oppilaitoksen johdon ja opiskelijoiden välillä. Neuvottelukunnassa voidaan ottaa esille kouluyhteisön terveellisyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita muiden asioiden lisäksi.

2.1.3 Turvallisuuden resursointi ja turvallisuuskulttuuri

Turvallisuuden ylläpitämistä ja kehittämistä ei monestikaan yrityksissä ja yhteisöissä ole resursoitu tarpeeksi. Ei myöskään toistaiseksi Tampereen toisen asteen koulutuksessa. Kansallisen turvallisuusauditointikriteeristö KATAKRIn mukaan tehdyssä tutkimuksessa oppilaitoksen turvallisuuden hallinnassa on puutteita ja johdon täysipainoinen sitoutuminen puuttuu. Tutkimuksen on tehnyt eräs turvallisuusalan opiskelija harjoitustyönään, tutkimusta ei ole tarkemmin käytetty turvallisuuskulttuurin edistämiseksi, mutta tutkimus kuitenkin antaa viitettä ja suuntaa toiminnan kehittämiseksi. KATAKRIn tarkoituksena on luoda viranomaisille ja yrityksille yhteinen turvallisuuskriteeristö yhteisöturvallisuusmenettelyn yhtenäistämiseksi ja omavalvonnan ja auditoinnin parantamiseksi. KATAKRI on suunnattu perustyökaluksi yritysten omaehtoiselle turvallisuustyölle. Kuten siis aiemmin jo todettiin, että varsinaisesti toisen asteen koulutuksessa auditointia ei tehty, mutta olemme käyneet läpi ns. harjoitusmielessä tämän kriteeristön.

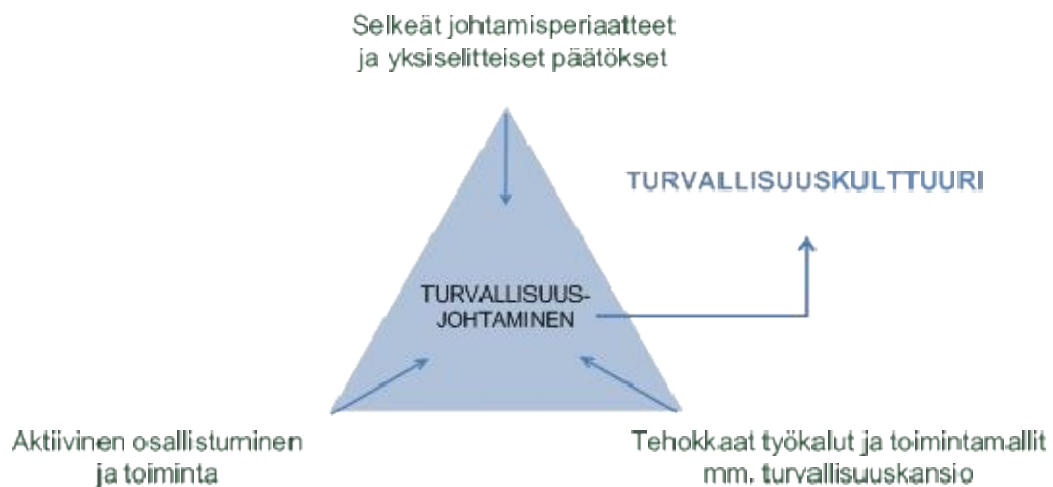
Varsinaisen toiminnan resurssit ovat myös kohtuullisen niukat. Turvallisuuden suunnittelutehtäviä suorittamassa on vain muutamia henkilöitä, pääosin vielä muun toiminnan ohella. Turvallisuus- ja virastopalveluiden henkilöstö hoitaa omalta osaltaan päivittäisturvallisuuden tehtäviä, sielläkin resurssia arvioidaan jatkuvasti ja joudutaan miettimään uusia ratkaisuja toiminnan ylläpitämiseksi ja tehostamiseksi.

Merkittävää turvallisuuskulttuuria ei Tampereen toisen asteen koulutuksessa aiemmin ollut. Tehtävät ovat olleet hajallaan, niitä on tehnyt vähän kuka kulloinkin, kuka on ehtinyt tai ollut muuten sopivassa paikassa. Nyt myöhemmässä vaiheessa toivotaan asian

paranevan ja siihen on jo viitteitä tehtäväkuvien selkeytyessä. Turvakansion ajattelen tuovan johdonmukaisuudellaan kulttuurin luontiin oman merkittävän panoksensa.

Voidaan kuitenkin ajatella, että johdonmukaisen turvallisuustyön etenemisen myötä yhä useampi kouluyhteisön jäsen kantaa oman vastuunsa oppilaitosturvallisuudesta. Näin ollen varsinaista erillistä turvallisuusresurssia ei samalla tavalla tulevaisuudessa tarvita-
kaan. Samalla muodostuu oppilaitoksen uusi tämän päivän tarpeisiin vastaava turvalli-
suuskulttuuri.

Kuvio 4. Turvallisuuskulttuurin malli (Opetushallitus, 2013, Opetustoimen turvallisuusopas, www-sivu, 7.11.2013, http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas).

3 OPPILAITOSTURVALLISUUS

3.1 Oppilaitosturvallisuuden vastuukäsite

Vastuu oppilaitosturvallisuuden toteutumisesta ja turvallisesta oppimisympäristöstä on kaikilla kouluyhteisön jäsenillä. Kukaan ei osaltaan voi välttää vastuutaan. Vastuun voi käsittää myös velvollisuutena.

Työturvallisuuslain 738/23.8.2002 mukaan työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Huolehtimisvelvollisuuden laajuutta rajaavina tekijöinä otetaan huomioon epätavalliset ja ennalta arvaamattomat olosuhteet, joihin työnantaja ei voi vaikuttaa, ja poikkeukselliset tapahtumat, joiden seurauksia ei olisi voitu välttää huolimatta kaikista aiheellisista varotoimista.

Työnantajan on suunniteltava, valittava, mitoitettava ja toteutettava työolosuhteiden parantamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Tällöin on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavia periaatteita:

- vaara- ja haittatekijöiden syntyminen estetään
- vaara- ja haittatekijät poistetaan tai, jos tämä ei ole mahdollista, ne korvataan vähemmän vaarallisilla tai vähemmän haitallisilla
- yleisesti vaikuttavat työsuojelutoimenpiteet toteutetaan ennen yksilöllisiä
- tekniikan ja muiden käytettävissä olevien keinojen kehittyminen otetaan huomioon.

Työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta. Työnantajan on myös tarkkailtava toteutettujen toimenpiteiden vaikutusta työn turvallisuuteen ja terveellisyyteen.

Työnantajan on huolehdittava siitä, että turvallisuutta ja terveellisyyttä koskevat toimenpiteet otetaan huomioon tarpeellisella tavalla työnantajan organisaation kaikkien osien toiminnassa. (Työturvallisuuslaki 738/23.8.2002, 2 luku 8§ työnantajan yleinen huolehtimisvelvoite).

Työpaikoilla työntekijöillä on oma vastuunsa. Työturvallisuuslain 738/23.8.2002 mukaan työntekijän on noudatettava työnantajan toimivaltansa mukaisesti antamia määräyksiä ja ohjeita. Työntekijän on muutoinkin noudatettava työnsä ja työolosuhteiden edellyttämää turvallisuuden ja terveellisuuden ylläpitämiseksi tarvittavaa järjestystä ja siisteyttä sekä huolellisuutta ja varovaisuutta.

Työntekijän on myös kokemuksensa, työnantajalta saamansa opetuksen ja ohjauksen sekä ammattitaitonsa mukaisesti työssään huolehdittava käytettävissään olevin keinoin niin omasta kuin muiden työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä.

Työntekijän on työpaikalla vältettävä sellaista muihin työntekijöihin kohdistuvaa häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua, joka aiheuttaa heidän turvallisuudelleen tai terveydelleen haittaa tai vaaraa (Työturvallisuuslaki 738/23.8.2002, 4 luku 18§ työntekijän yleiset velvollisuudet). Samalla tavalla käyttäytyvät kaikki koululait. Esimerkiksi laissa ammatillisesta koulutuksesta 630/ 21.8.1998 määrätään, että opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta. Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 3 momentissa tarkoitettussa järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/21.8.1998, 5 luku 28§, oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön).

Samalla tavalla on muissa koululaeissa asiasta kerrottu. Opiskelijalla on vastavuoroisesti myös vastuunsa. Laissa sanotaan, että opiskelijan tulee osallistua opetukseen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta ja opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnolli-

sesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/21.8.1998, 5 luku 34§, opiskelijan velvollisuudet).

Ihmisten ajatukset vastuukäsitteestä näyttävät kuitenkin jollain tapaa hämärtyvän näinä aikoina. Sisäasianministeriö teetti tutkimuksen kesällä 2012, jossa tutkittiin suomalaisten pelon aiheita. Kansalaisten pelot kohdistuvat tuttuihin ja tyypillisiin asioihin, kuten eriarvoisuuden kasvu, ydinvoimalaonnettomuus, tietoverkkojen lamautuminen, terveyden menettäminen tai joutuminen väkivallan tai onnettomuuden uhriksi. Kaikki ovat ihan ymmärrettäviä ja mahdollisia pelon aiheita.

Tutkimuksen tekijä Leena Ilmola kuitenkin piti erittäin yllättävänä sitä, että vastaajat vähättelivät omaa vastuutaan. Tutkimukseen vastanneet mielsivät, että henkilöllä on vastuu vain henkilökohtaisesta turvallisuudestaan, laajemmat asiat siirretään yhteiskunnan hoidettavaksi. Tutkija päätteli, että suomalaiset ulkoistavat vastuun turvallisuudesta ja hyvinvoinnista yhteiskunnalle. (Sisäasianministeriön pelkotutkimus 19.7.2012, tutkija Leena Ilmola, IIASA).

Osaltaan näin tietenkin onkin, yhteiskunnan pitää tietysti ottaa vastuu turvallisuudesta, mutta yhteiskunta koostuu yksilöistä, joten vastuu turvallisuudesta on näin ollen meillä kaikilla. Ihan samalla tavalla voidaan ajatella, että oppilaitos on yhteiskunta jollain tapaa pienoiskoossa, jolloin meillä kaikilla on sen sujuvasta toiminnasta vastuu.

3.2 Turvallisuuskansioiden käyttöönotto

Useat eri oppilaitosturvallisuutta arvioineet ja arvioivat tahot ovat määränneet turvakansioiden käyttöönottoa kouluissa. Varsinaista pohjaa ja mallia ei lopullisesti missään ole annettu, on järkevääkin toteuttaa dokumentaatio ja ohjeistus tarpeen määrittämällä tavalla. On myös huomioitava, että työ ei koskaan ole valmis, vaan sitä on ylläpidettävä koko ajan.

3.2.1 Oppilaitosten turvallisuus -raportin toimenpide-ehdotukset turvallisuuskansion laatimisesta ja käyttöönotosta kouluissa ja oppilaitoksissa

Sisäasiainministeriö asetti 19.1.2009 oppilaitosten turvallisuustyöryhmän, jonka tehtävänä oli laatia:

- ohjeet oppilaitosten pelastussuunnitelmien täydentämisestä niin, että ne ottavat huomioon myös Jokelan ja Kauhajoen kaltaiset tapahtumat
- ohjeet oppilaitoksille, poliisille ja pelastusviranomaisille toiminnasta oppilaitoksiin kohdistuvissa uhkaustilanteissa
- ohjeet oppilaitoksille uhkaustilanteiden käsittelystä oppilaitoksen sisällä ja vanhempien kanssa
- suunnitelma näiden ohjeiden jalkauttamisesta ja niihin liittyvästä koulutuksesta

Koska turvallisuutta koskeva suunnitelmakokonaisuus on laaja ja vaatimukset tulevat usean eri hallinnonalan lainsäädännöstä ja normeista, on tarkoituksenmukaista koota ja sovittaa yhteen kaikki turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat. Työryhmä suosittelee, että kaikki koulun turvallisuusasiakirjat ja turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat kootaan koulun turvallisuuskansioon. Turvallisuuskansio valmistellaan yhteistyössä opetuksen järjestäjän, sosiaali- ja terveystoimen, poliisin ja pelastustoimen kesken. Kansion tarkoituksena on koota yhteen turvallisuuteen liittyvät ohjeistukset ja toimia perehdytyksen ja koulutuksen välineenä. Kansioon sisällytetään myös paikalliset toimintaohjeet.

Kansion säilytyksestä sekä käytöstä on laadittava selkeät ohjeet, jotta se on tarvittaessa saatavilla. Kansion sisältö on päivitettävä aina tarpeen mukaan, mutta tarkistettava joka tapauksessa kaikkien sen laatimiseen osallistuneiden tahojen kanssa vähintään kerran vuodessa. Vastuu päivityksestä ja kansion tarkistamisesta on opetuksen järjestäjän, jonka on valvottava tietojen ajanmukaisuutta.

Turvakansion sisältö saattaa joiltakin osin olla ei julkista ja siksi se on jaettava julkiseen ja ei julkiseen osaan. Julkisen osan on oltava helposti asianomaisten saatavilla. (Oppilaitosten turvallisuus, työryhmän raportti, 2010, Helsinki: Sisäasiainministeriö).

3.2.2 Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa, seurantaryhmän loppuraportin suositukset turvallisuuskansion laatimisesta ja käyttöönnotosta kouluissa ja oppilaitoksissa

Turvallisuuden kokonaisvaltainen edistäminen ja mahdollisiin turvallisuushkiin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa edellyttävät sitä tukevaa turvallisuuskulttuuria. Turvallisuutta tulee edistää kaikissa oppilaitoksissa eri koulutustasoilla. Oppilaitoksissa tulee olla selvillä turvallisuutta koskevista lainsäädännöstä, opetussuunnitelmien perusteista sekä kunnallisista määräyksistä ja ohjeista. Oppilaitoksissa tulee olla oppilaitoksen turvallisuuden edistämiseen, kriisi- ja hätätilanteisiin sekä työsuojeluun ja työturvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet. Koulutuksen järjestäjän tulee vastata ja valvoa, että oppilaitoksissa on ajan tasalla olevat turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet. Oppilaitoksen turvallisuuskansioon sisällytettyjä turvallisuuteen liittyviä suunnitelmia ja ohjeita tulee seurata ja päivittää. Koko oppilaitosyhteisö tulee perehdyttää, kouluttaa ja harjoittaa turvallisuutta edistäviin suunnitelmiin, ohjeisiin ja toimintatapoihin. Oppilaitoksissa tulee harjoitella säännöllisesti vaara- ja hätätilanteiden varalta suunnitelmien mukaisesti. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa, seurantaryhmän loppuraportti, 2013, Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö).

3.2.3 Turvallisuustoiminnan dokumentaatio

Kouluissa ja oppilaitoksissa turvallisuustoiminta tulee dokumentoida järjestelmällisesti niin, että tehdyt toimenpiteet ja velvollisuudet voidaan todentaa dokumentaation pohjalta. Dokumentaation avulla voidaan ohjata myös koko organisaation toimintaa poikkeus-tilanteissa valmiiksi suunniteltujen toimintamallien avulla. Kirjallinen dokumentaatio voidaan yhdistää turvallisuuskansioon, johon kootaan kaikki turvallisuustoimintaan liittyvät asiakirjat, dokumentit ja ohjeistukset. (Paasonen J. 2012, Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen, Helsinki: Tietosanoma Oy).

3.3 Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansio ja sen sisältö

Erilaisten suunnitelmien laatiminen ja jatkuva päivittäminen on tärkeä osa turvallisuuden ylläpitämistä ja varautumista vaara- ja kriisitilanteissa toimimiseen. Opetustoimen organisaation on huolehdittava siitä, että ajantasaiset suunnitelmat saatetaan kaikkien toimijoiden tietoon. Kaikkeen turvallisuustyöhön kuuluu oppilaitosyhteisön jäsenten sitouttaminen yhteisiin periaatteisiin ja yhteisön toimintatapoihin. Organisaatiossa on

huolehdittava siitä, että kaikki yhteisössä toimivat ovat saaneet tarvitsemansa tiedot, perehdytyksen ja koulutuksen ja että taitoja on harjoiteltu säännöllisesti.

Opetuksen järjestäjät ja koulut ovat velvollisia laatimaan useita turvallisuutta koskevia suunnitelmia. Keskeisimmät suunnitteluvelvoitteet tulevat pelastuslaista, työturvallisuuslaista ja koululainsäädännöstä. Eri lakien ja niissä edellytettyjen suunnitelmien tavoitteet ja niiden kattamat asiat poikkeavat toisistaan, mutta liittyvät usein kiinteästi toisiinsa ja kattavat osittain täysin samoja asioita.

Turvallisuuskansiolla tarkoitetaan turvallisuussuunnittelun kokonaisuutta – käytännön työkalua, joka pitää sisällään laaditut ohjeet ja suunnitelmat.

Säädökset	Suunnitelmat ja asiakirjat
Koululait <ul style="list-style-type: none"> Perusopetuslaki 1998/628 Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998/630 Lukiolaki 1998/629 Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet 	<ul style="list-style-type: none"> Paikallinen opetussuunnitelma Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä Koulun järjestyssäännöt tai muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset
Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609	<ul style="list-style-type: none"> Tasa-arvosuunnitelma
Työturvallisuuslaki 2002/738	<ul style="list-style-type: none"> Selvitys ja arviointi työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvista haitta- ja vaaratekijöistä Työsuojelun toimintaohjelma Hälytys-, turvallisuus- ja pelastusvälineet ja -ohjeet Tarpeelliset tiedot ja ohjeet työhön kohdistuvista työpaikan vaara- ja haittatekijöistä sekä työpaikan ja työn turvallisuuteen liittyvistä toimintaohjeista
Työterveyshuoltolaki 2002/738	<ul style="list-style-type: none"> Työpaikkaselvitys Työterveyshuollon toteutussuunnitelma Työterveyshuollon sopimus Päihdeohjelma
Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132 Maankäyttö- ja rakennusasetus 1999/895 Suomen rakentamismääräyskokoelma E1	<ul style="list-style-type: none"> Rakennuksen käyttö- ja huolto-ohje Rakennuksen pääpiirustukset Poistumisaikalaskelma Turvallisuusselvitys
Pelastuslaki 2011/379 Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 2011/407	<ul style="list-style-type: none"> Pelastussuunnitelma Poistumisturvallisuusselvitys

Kuvio 5. Keskeisimmät turvallisuuden säädökset ja suunnitelmat Opetushallitus, 2013, (Opetustoimen turvallisuusopas, [www-sivu](http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas), 7.11.2013, http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas).

Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansio sisältää kaiken oppilaitosturvallisuuden ylläpitämiseen ja edistämiseen tarvittavan dokumentaation. Turvakansiossa on käytännöt toimintaohjeet erilaisiin uhkiin ja turvallisuuspoikkeamiin varautumiselle sekä jonkin turvallisuutta uhkaavan tilanteen tapahtuma-aikaiset toimintaohjeet. Lisäksi Turvakansiossa on oppilaitoksen työsuojeluun, työhyvinvointiin, varhaiseen tukeen ja riskienhallintaan tarvittavat taustaohjeistukset ja lainsäädäntö.

Turvakansion rakenne on kolmiportainen: kaikille yhteinen materiaali, henkilökunnan materiaali sekä erikseen nimettyjen turvallisuushenkilöiden materiaali. Kolmiportaisuus mahdollistaa erilaisten ja eri sisältöisten dokumenttien ja ohjeistuksen laadinnan eri kohderyhmille.

Turvakansion tavoitteena on koota ja johdonmukaistaa koko oppilaitosturvallisuuden tarvitsema eritasoinen ohjeisto ja dokumentaatio. Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansiossa ja sen rakenteessa seurataan soveltuvin osin Opetustoimen turvallisuusoppaan mallia. Voidaan ajatella, että ne tukevat toisiaan turvallisuuden edistämistoimissa.

Turvakansio toimii osaltaan oppilaitoksen turvallisuuden johtamisen työkaluna. Tavoitteena on terveellinen, turvallinen ja häiriötön työ- ja oppimisympäristö. Turvallisuusasioiden tulee olla arkipäiväisiä asioita ja kunkin tulisi tuntea oma vastuunsa turvallisuusasioissa. Lisäksi koulussa oppimistulosten tuottavuuden toivotaan paranevan.

3.3.1 Vaara- ja uhkatilanneohjeistus

Turvakansion ensimmäisessä osassa on vaara- ja uhkatilanneohjeistukset. Ne käsittävät eri suunnitelmista (mm. valmiussuunnitelma, pelastussuunnitelmat, Poliisin ohjeistukset, järjestyssäännöt) erikseen ylös nostettuja toimintaohjeita ja mahdollisia viestintä- sekä soittorenkaita. Näitä ohjeita voidaan ja pitääkin tehdä räätälöiden erilaisiin tarpeisiin ja erilaisiin toimintaympäristöihin. Tässä nimenomaan tarvitaan sitä kolmiportaisuutta, on erilaisia ohjeita opiskelijoille ja henkilökunnalle. Osa ohjeistuksista on eri tasoille turvaluokiteltuja, joten käyttöoikeuksien rajaamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota.

Tämä osa Turvakansiota on oikeastaan se kaikille tärkein alue, josta kukin oppilaitosyhteisössä toimiva löytää ohjeistukset arkipäiväisiin mahdollisiin turvallisuusuhkiin (mm. tulipalo, tapaturma yms.). Näitä ohjeistuksia suositellaan opeteltavaksi ulkoa, lisäksi ohjeistukset ovat tulostettavissa esimerkiksi luokkien ja työtilojen seinille.

3.3.2 Yhteyshenkilöt turvallisuusasioissa, Turvakansion toimijaverkostot

Tässä osiossa Turvakansiota on kirjattu erilaiset oppilaitosturvallisuuden yhteyshenkilöverkostot. Yhteyshenkilöitä ja verkostoja on varsin paljon erilaisia eri näkökulmista ja tarpeista riippuen. Tästä löytyy mm. valmiusjohtoryhmän ja valmiustilannekuvaryhmän kokoonpanot, nimetyt koulupoliisit, toimipistekohtaiset yhteyshenkilöt ja työsuojeluyhteistoimintahenkilöstö.

3.3.3 Valmiussuunnittelu

Valmiussuunnittelun osassa esitetään varsinainen lakisääteinen (Valmiuslaki 1552/29.12.2011) valmiussuunnitelma. Valmiussuunnittelussa varaudutaan YTS:n (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Valtioneuvoston periaatepäätös, 2010, Helsinki: Puolustusministeriö) mukaisiin normaaliajan häiriötilanteisiin, joita tässä yhteydessä ovat:

- häiriö sähköjakelussa
- häiriö lämmönjakelussa
- häiriö vedenjakelussa
- veden saastuminen
- pandemia
- ruokamyrkytys
- kouluväkivalta
- edellisten tai muun onnettomuuden aiheuttamat evakuoinnit

Yllämainittuihin kaikkiin häiriötilanteisiin on laadittu sekä häiriötilannekohtainen että toimipistekohtainen toimintaohje. Erillisiä toimintaohjeita valmiussuunnitelman liitteinä on huomattava määrä. Toimintaohjeet ovat päivittäisturvallisuuden kannalta tärkeimpiä asioita. Häiriötilanteiden johtoryhmän ja tilannekuvaryhmän kokoonpano ja tehtävät löytyvät myös tästä.

Lakisääteinen valmiussuunnitelma on uudistumassa helposti päivitettäväksi sähköiseksi versioksi Pelastuslaitoksen mukaan lähiaikoina. Sähköinen dokumentaatio parantaa selkeästi eri suunnitelmien päivitettävyyttä myös Turvakansiossa.

3.3.4 Pelastussuunnittelu

Pelastuslain (Pelastuslaki 379/ 29.4.2011) mukaan kohteeseen, joka on poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista vaativampi, on laadittava pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelman laatimisesta vastaa rakennuksen tai kohteen haltija. Näin ollen Tampereen toisen asteen kouluissa ja toimipisteissä pelastussuunnitelma laaditaan itse. Laadinnasta vastaa toimipistevastaava yhdessä turvallisuusvalvojan kanssa. Turvakansio sisältää kaikkien toimipisteiden pelastussuunnitelmat ja niiden sisältämät poistumisohjeet ja poistumisesta vastaavat henkilöt. Pelastussuunnitelmassa esitetään myös vuosittaisten pelastusharjoitusten käytännöt ja ohjeet.

3.3.5 Kriisienhallinta

Kriisillä tarkoitetaan tässä yhteydessä eritoten henkilöön kohdistuvaa traumaattista eli vaikeaa poikkeuksellista tilannetta. Kriisistä puhutaan yleensä silloin kun ihminen on joutunut elämäntilanteeseen, jonka psyykkiseen hallitsemiseen ja käsittelemiseen hänen aikaisemmat kokemuksensa eivät riitä.

Kriisienhallinnan osassa esitetään Tampereen toisen asteen koulutuksen Kriisienhallinnan toimintasuunnitelma. Kriisienhallinnan toimintasuunnitelmassa on toimintaohjeet kriisitilanteen sattuessa ja kriisiviestinnällinen osuus sekä kriisitilanteen jälkihoito.

Kriisienhallinnan ohjeistukset ja tarvittavat soittoketjut on laadittu tuotantoalueen lisäksi toimipistetasolle. Toisen asteen koulutuksen kriisiviestinnän soittorenkana toimii valmiusjohtoryhmä.

3.3.6 Riskienhallinta

Riskienhallinta voidaan joissain yhteyksissä ohjata ja mieltää yläkäsitteeksi. Mikä tahansa tekijä, joka vaarantaa tavoitteiden saavuttamisen, on riski. Tampereen toisen asteen koulutuksessa riskienhallinta on osa oppilaitosturvallisuutta. Riskienhallinnalla pyritään varmistamaan, että tuotantoalueen johdolla on käytettävissään tarpeellinen ja

ajantasainen tieto merkittävistä riskeistä, suunnitelmat riskien hallitsemiseksi ja tarvittavat menetelmät mahdollisten vahinkojen hoitamiseksi kuntoon. Riskienhallinnalla turvataan toiminnan jatkuvuus, huomioidaan liiketaloudelliset riskit, noudatetaan hyvää johtamis- ja hallintotapaa, otetaan hallitusti riskejä ja varaudutaan riskien toteutumiseen (vakuuttaminen). Riskienhallintaa toteutetaan järjestelmällisesti ja kehitetään tavoitteellisesti osana turvallisuudesta huolehtimista. Riskienhallinta osaan toisen asteen koulutuksen turvakansiossa kuuluu mm. Tampereen kaupungin riski- ja vakuuttamispolitiikka, johtosäännöt, toimintasäännöt, delegointipäätökset, konsernimääräykset, hyvän hallintotavan ja sisäisen valvonnan ohjeisto, oppilaitoksen järjestyssäännöt, vakuuttaminen, opetussuunnitelmien perusteet sekä tietenkin kaikki varsinaiset opetussuunnitelmat.

3.3.7 Työ- ja oppimisen hyvinvointi

Työhyvinvointi myös tänä päivänä monesti mielletään yläkäsitteeksi. Työhyvinvointi -käsitteelle on myös paljon erilaisia määritelmiä. Jossain vaiheessa ehkä on syytä kouluissa ja oppilaitoksissakin miettiä työ- ja oppimisen hyvinvointia yläkäsitteenä. Siihen asti kuitenkin pidetään työ- ja oppimisen hyvinvointia osana oppilaitosturvallisuutta. Ehkä sitten kun turvallisuuskulttuuri kouluissa on vakiintunut, voisi olla muutoksen aika käsitteellisestikin. Kuten on määriteltykin, työhyvinvointi tarkoittaa, että työ on mielekästä ja sujuvaa turvallisessa ja terveellisessä työntekijöitä ja opiskelijoita tukevassa työyhteisössä.

Työhyvinvointia edistämässä on työhyvinvoinnin ohjelma, joka ohjaa työhyvinvointia strategian kautta tuottavuuteen. Lisäksi työhyvinvoinnin ohjelma toimii lakisääteisenä (Työturvallisuuslaki 738/23.8.2002) työsuojelun toimintaohjelmana. Työnantajalla on oltava turvallisuuden ja terveellisyyden edistämiseksi ja työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseksi tarpeellista toimintaa varten ohjelma, joka kattaa työpaikan työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset.

Oppimisen hyvinvointia tukee turvallisuusasioiden lisäksi merkittävästi opiskelijahuoltohenkilöstön rooli. Voidaan nimenomaan ajatella, että opiskelijan työhyvinvointia on toimiva opiskelijahuollon järjestelmä. Opiskelijahuoltolaki on uusiutumassa 1.8.2014 ja lain tavoitteena on siirtää toiminnan painopistettä enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan turvaamalla mm. varhaista tukea sekä lisätä toiminnan suunnitelmallisuutta. Laissa

tullaan kiinnittämään erityistä huomiota yhteisölliseen opiskeluhooltoon, mutta opiskelijoilla on oikeus myös yksilökohtaiseen opiskelijahuoltoon.

3.3.8 Varhainen tuki, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Työhyvinvointia ja sitä kautta turvallisuutta tukevat myös varhaisen tuen ohjeet, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä laeista ja asetuksista johdetut toimintasuunnitelmat ja -ohjeet. Lisäksi esteettömyys, päihdeohjelma, kiusaamisen ja häirinnän vastainen ohjeisto kuuluu tähän osioon Turvakansiota.

3.3.9 Tietoturva ja tietosuoja

Turvakansiossa ei voida ohittaa tietoturva ja tietosuoja-asioita. Tänä päivänä ne ovat yksi merkittävimmistä toiminnan riskeistä. Monet organisaatiot ovat tietojärjestelmäriippuvaisia ja heidän koko toimintansa voi olla riippuvainen oikein järjestelystä tietoturvasta ja tietosuojasta. Tampereen toisen asteen koulutuksessa on asiaan liittyvää ohjeistoa ja mm. verkkokoulutusmateriaalia koottuna Turvakansioon. On lisäksi muistettava, että tietosuoja-asiat eivät välttämättä liity lainkaan tietotekniikkaan, vaan ne voivat olla muunlaisten arkistointi- ja salassapitomääräysten alaisia. Edelleen Internetin, sähköpostin ja sosiaalisen median käytöstä ohjeistetaan henkilöstöä ja opiskelijoita.

3.3.10 Terveellinen sisäilmasto-ohjeistus

Terveellinen sisäilmasto on myös osa toisen asteen koulutuksen terveellisyyttä ja turvallisuutta. Hyvä sisäilmasto edistää rakennuksen käyttäjien hyvinvointia, viihtyvyyttä ja sitä kautta työtehoa. Oppilaitoksissa on näinä aikoina raportoitu enenevässä määrin huonoksi koettua sisäilmastoa. Huonoon sisäilmaan voidaan vaikuttaa monin keinoin, esim. rakenteellisin ja teknisin ratkaisuin, mutta myös korostamalla käyttäjän vastuuta tilojen käytössä. Ohjeistukset voidaan jakaa kolmeen osaan: ennaltaehkäisevään osaan, ongelmien ratkaisu osaan ja jälkikäsittelyosaan.

3.3.11 Työsuojelu, vaarojen arviointi

Työsuojelun tavoitteena on luoda työolot sellaisiksi, ettei työntekijä joudu alttiiksi tapaturmille eikä työperäisille sairauksille. Tapaturma voidaan luonnehtia seuraavanlaiseksi: äkillinen, odottamaton, ulkoisen tekijän aiheuttama ja tapahtuu henkilön tahtomatta.

Työturvallisuuslaki korostaa työpaikan oma-aloitteista turvallisuuden hallintaa. Työnantajan tulee järjestelmällisesti tunnistaa työpaikan haitta- ja vaaratekijät, poistaa tai korjata ne sekä arvioida jäljelle jäävien merkitys. Työturvallisuuslain tarkoituksena on parantaa työympäristöä ja työolosuhteita työntekijöiden työkyvyn turvaamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä ennalta ehkäistä ja torjua työtapaturmia, ammattitauteja ja muita työstä ja työympäristöstä johtuvia työntekijöiden fyysisen ja henkisen terveyden haittoja. Työnantajalla on yleinen huolehtimisvelvoite. Kouluilla ja oppilaitoksissa laki koskee myös opiskelijoita.

Tässä osassa Turvakansiota on eri alojen oppimisympäristöjen turvallisuusoppaita sekä ohjeistukset täydellisinä tapaturmien, työmatkatapaturmien, läheltä piti-ilmoitusten sekä vaarojen arviointien tekoon.

3.3.12 Lakipohja, turvallisuuden strategiat ja tavoiteohjelmat

Tähän osioon on lisätty turvallisuuden taustatietoa toimintaa ohjaavista laeista lähtien. Viime aikoina on valmisteltu eri tahoilla mittava määrä erilaisia oppaita ja ohjelmia turvallisuuteen liittyen. Tampereen toisen asteen koulutuksen toimintaan sopivimmat ja käytettävimmät on kerätty tänne taustoittamaan ja osaltaan ohjaamaan turvallisuuden johtamista ja päivittäisturvallisuuden hallintaa.

3.3.13 Raportoinnit ja tilastoinnit

Turvakansiossa on työsuojeluun liittyvien määräysten ja ohjeiden lisäksi dokumentoitu kaikki lakisääteiset vaarojen arvioinnit, työpaikkaselvityskäynnit sekä lakisääteiset kouluyhteisön terveellisyyden ja turvallisuuden tarkastukset sekä tapaturma- ja läheltä piti tilastot. Lisäksi mm. sairauspoissaoloista löytyvät tilastot. Tavoitteena tilastoinnilla ja raportoinnilla on ennen kaikkea vähentää tapaturmien ja muiden turvallisuuspoikkeamien määrää, mutta myös antaa oppilaitoksen johdolle kustannustietoutta turvallisuudes-

ta, sen ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä myös varsinaisen toiminnan suunnittelun pohjaksi.

3.4 Turvakansion ja Turvakansion koulutuksen pilotointi vuonna 2012 Tampereen ammattiopistossa

Vakavien kouluampumistapausten johdosta on viime vuosina oppilaitosturvallisuuteen alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota hallinnon eri tasoilla. Ei voida enää puhua jos jotain tapahtuu, on asennoiduttava siihen, että kun tapahtuu. Jo Jokelan koulusurmien jälkeen Sisäasiainministeriö asetti oppilaitosturvallisuuden työryhmän tekemään selvityksiä oppilaitosturvallisuuden nykytilasta ja edistämään koulujen ja oppilaitosten turvallisuustoimenpiteitä. Yksi turvallisuustyöryhmän esityksistä oli oppilaitoskohtaisen turvakansion laatiminen. Tampereen toisen asteen koulutuksen kouluissa ja toimipisteissä toki on aiemminkin ollut koottuna ja tehtynä erilaisia turvallisuusohjeita, mutta tämänkaltaiseen muotoon eikä tässä laajuudessa niitä ei ole koskaan aiemmin vielä laadittu. Kouluilla on toki tehty kaikki lakisääteiset pelastussuunnitelmat ja kriisienhallintasuunnitelmat. Ne ovat toimipisteestä tai koulusta riippuen eritasoisia ja eri lailla eri henkilöiden tekemiä, eivätkä siten mahdollista välttämättä niiden helppoa hallintaa ja yhtäaikaista päivittämistä.

Mm. Poliisi ja Opetushallitus ovat järjestäneet oppilaitosturvallisuudesta vastaaville henkilöille erilaista koulutusta useita kertoja viime vuosikymmenen loppupuolelta alkaen. Koulutuksissa on esiintynyt tärkeänä ns. turvakansio-malli. Turvakansiolle ei ole määritelty mitään valmista formaattia, koska tarpeetkin ovat eri kouluissa hyvin erilaiset, painotuksista ja koulun tai oppilaitoksen koosta riippuen.

Olen toiminut itse turvallisuustehtävissä ja niitä sivuavissa tehtävissä oppilaitoksessa jo 1990-luvun puolivälistä alkaen. Olen ollut mukana tekemässä ohjeita ja keräämässä erilaista eri tahoilla ja ehkä eri tarkoituksiinkin tehtyä materiaalia. Tarkat toimintaohjeet ovat toimipisteessä työskentelevälle tai opiskelevalle henkilölle tärkeitä, mutta monesti ne jäävät mappiin hyllylle, eikä niitä lueta, saati sitten harjoitella suunniteltua toimintaa käytännössä. Turvallisuuden edistämisessä pitäisi saada henkilöstö ajattelemaan turvallisuutta jokapäiväisenä jokaiseen hetkeen kuuluvana asiana, eikä vain jonain välttämättömänä pahana, joka pahimmassa tapauksessa kuuluu osastoon ”ei kuulu mulle”. Olenkin sitä mieltä, että entistä enemmän turvallisuusasiat tulisi mieltää kansalaistaitona.

Omassa tiimissäni olemme sopineet, että kullakin henkilöstön jäsenellä on oikeus EA1-koulutukseen, työturvallisuus- ja tulityökorttikoulutukseen tehtävistä riippumatta. Lisäksi aika monelle henkilölle voidaan kustantaa myös työhyvinvointikortti ja hygieniosaamistodistus, joillekin henkilöille kustannetaan myös järjestyksenvalvontakoulutus. Nämä periaatteet mielestäni edesauttavat kansalaistaidon syntymistä ja turvallisuuskulttuurin kehittymistä oppilaitoksessamme. On ollut puhetta myös joidenkin näiden koulutusten suorittamisen olevan kertapalkkion maksamisen perusteena.

Mielestäni turvakansion rakentamisessa pitää lähteä tarpeeksi kaukaa lakipykälistä ja strategioista. Niitä ei välttämättä kukaan lue, mutta koulujen ja toimipisteiden henkilökunnan ja joiltain osin opiskelijoidenkin tulisi tietää ja käsittää, että turvallisuustoiminta ei ole pelkästään vain juuri määrätyllä hetkellä määrätyn tapahtuman johdosta tehtävää, vaan turvallisuus on eräänlainen laajempi olo- tai tunnetila ja jota ohjataan hyvin tarkasti laeilla ja strategioilla. Tämän käsittäminen mielestäni kasvattaa myös vastuun hallintaan ja vastuullisuuteen. Lisäksi tarpeeksi laajasta materiaalista voi helposti poimia tarvittavat osat eri näkökulman omaaviin tarpeisiin ja koulutuksiin. Tampereen toisen asteen koulutuksen turvakansio on rakennettu ja sitä kehitetään tätä taustaa vasten alkaen aika kaukaa toimipisteen arkipäivästä katsoen, keskittyen kuitenkin arkipäiväisiin turvallisuusohjeisiin.

Vuoden 2011 lopulla silloisen Tampereen ammattiopiston johdon tavoitteena oli rahojen niukkuudesta johtuen kouluttaa henkilökuntaa omin voimin turvallisuusasioihin ja kasvattaa johdon tieto- ja viestintäteknistä osaamista. Koulutuksia sovittiin pidettäväksi todellakin kustannussyistä oman aikuiskoulutuksen järjestämänä. Toki onkin järkevää hoitaa henkilöstön koulutusta omin voimin, kun kerta osaamista on saatavilla moniin eri asioihin. Mielestäni kuitenkin monesti ulkopuolinen kouluttaja pystyisi sitouttamaan henkilöstöä koulutuksissa paremmin kuin valmiiksi tuttu kollega.

Silloinen ammatillisen koulutuksen johtaja kyseli minulta, olisiko minulla valmiina jotain turvallisuuteen liittyvää. Jo silloin oli kerättynä paljon erilaista materiaalia ja valmisteltuna erilaisia toimintaohjeita ja turvallisuuteen liittyviä tarkistuslistoja, joiden pohjalta sovittiin, että syksyn 2012 henkilöstökoulutus koostuisi yksinomaan turvallisuuskansion koulutuksesta. Niin sitten tehtiinkin, ammatillisen koulutuksen johtajan päätöksellä velvoitettiin koko henkilöstö osallistumaan kaikkiaan kahdeksaan eri koulutukseen eri toimipisteissä aiheena turvakansio, mikä se on, mistä löytyy ja mitä sillä

tehdään. Ammatillisen koulutuksen johtaja sitten määräsi minut kouluttajaksi. Avukseni sain silloisen hallintosihteerin, joka oli ollut mukana myös Turvakansion materiaalin kokoamisessa.

Pyrin saamaan jokaiseen koulutukseen sen kyseisen toimipisteen näkökulmaa siten, että olin pyytänyt toimipisteen turvallisuusasioista vastaavaa henkilöä kertomaan ajankohdaisista ja toimipisteen konkreettisista ja arkipäiväisistä turvallisuusasioista. Joihinkin koulutuksiin sitten sain paikallisen henkilön, mutta joitakin koulutuksia mentiin vain omin voimin ilman varsinaista toimipisteenäkökulmaa. Etenkin nyt jälkeenpäin ajatellen olisi joka paikassa pitänyt olla toimipisteen näkökulma mukana, koska kuulijat palautteenkin mukaan kaipasivat enemmän toimintaohjeita ja konkretiaa turvallisuusasioissa. Voidaan kyllä ajatella, että tässä juuri ulkoistetaan sitä omaa vastuuta siten, että ei nähdä asian tärkeyttä laajemmin. Vain se oma ja omalle kohdalle tuleva on tärkeää. On se tietysti myös tärkeää, mutta turvallisuustoiminnan ymmärtäminen laajemmin antaa henkilölle huomattavasti paremmat valmiudet toimia turvallisuutta uhkaavassa tilanteessa, kuin että ajatellaan vain mitä minulle nyt käy.

Koulutukset pidettiin kahdeksana iltapäivänä syksyn 2012 aikana. Aikaa kutakin koulutusta varten varattiin noin kaksi tuntia. Koulutukset pidettiin Tampereen ammattiopiston eri toimipisteissä. Suuremmissa toimipisteissä oli kaksi eri koulutusta ja pienemmissä yksi. Osallistujia oli kaiken kaikkiaan 452 henkilöä. Tampereen ammattiopiston silloinen henkilömäärä oli noin 550, joten noin 100 henkilöä syystä tai toisesta ei osallistunut koulutukseen, vaikka oppilaitoksen johto oli velvoittanut osallistumaan.

3.5 Turvakansion pilottikoulutusten palautteet

Koulutusten luonteen toivoin olevan hyvinkin vuorovaikutteinen. Se toteutui hieman toimipisteestä riippuen eri lailla ja eri asioita nousi esille koulutusten yhteydessä.

Turvakansiokoulutuksien yhteydessä koulutuksiin osallistuneilla oli mahdollisuus useilla eri tavoilla antaa koulutuksesta palaute. Käytössä oli perinteinen sähköposti kouluttajille, koulutusten yhteydessä annettu e-lomakelinkki, Wiki-alustassa oleva suora mahdollisuus kommentoida alustassa olevaa dokumentaatiota ja lopuksi vielä erikseen kaikkien koulutusten päätyttyä julkaistiin palautelinkki kaikille koulutukseen osallistuneille.

Sähköpostilla palautetta annettiin muutamia. Ne keskittyivät lähinnä siihen valitukseen, että kuinka nyt minun piti tulla opetuksettomana päivänä koulutukseen. Niissä palautteissa ei ollut lainkaan turvallisuutta eikä dokumentaatiota edistävää asiaa. Kaikkiin viesteihin vastasin kyllä lyhyesti, mutta en lähtenyt enempää perustelevaan osallistumisen velvoitetta, koska koin olevani ainoastaan kouluttajana, en koulutuksen järjestäjänä. Pyysin viestin lähettäjää ottamaan yhteyttä esimieheensä asian selvittämiseksi. Esimiehet eivät ole minuun tai toiseen kouluttajaan ottaneet yhteyttä, joten ymmärrämme, että asia on hoidettu esimiehen ja työntekijän kesken.

Koulutusten yhteydessä jaettuun e-lomakelinkkiin heti koulutusten jälkeen tuli myös vain muutamia kommentointeja.

Turvakansion Wiki -alustalle kommentoitiin materiaalia suoraan myös muutamia kertoja. Siellä tuli hyviä kysymyksiä. Kysymyksiin pyrin kommentoimaan välittömästi ja parannusehdotukset sekä selvityspyynnot käsittelin sitten hieman pidemmällä viiveellä, mutta kaikkiin sain vastattua. Vastauksiani ei enempää kommentoitu, joten uskon, että ne siten tyydyttivät kysyjää.

Palautteen vähäisyydestä johtuen päätin sitten kerätä vielä kerran varsinainen palautteen. Sitä erikseen kyseltynä tuli sitten huomattavasti enemmän. Kaikkiaan tähän erikseen toteutettuun kyselyyn vastasi 204 henkilöä. Käytössä oli e-lomakekysely. Kysymykset olivat seuraavat:

- Oliko aika ja paikka sopivat?
- Koulutuksen ajankohtaisuus yleisesti?
- Koulutuksen ajankohtaisuus minulle henkilökohtaisesti?
- Koulutuksen sisältö vastasi otsikkoa?
- Koulutuksen sisältö vastasi odotuksiani?
- Olen saanut riittävästi turvallisuuskoulutusta?
- Olen tietoinen omista turvallisuuteen liittyvistä vastuista?
- Noudatan työssäni annettuja turvallisuusohjeita?
- Pystyn neuvomaan myös muita turvallisuusasioissa?
- Olen kiinnostunut oppilaitoksen turvallisuusasioista?
- Mahdollisuus vapaapalautteelle.

Vastausvaihtoehdot olivat:

- Täysin samaa mieltä
- Samaa mieltä
- En osaa sanoa
- Eri mieltä
- Täysin eri mieltä

Vastaukset on muotoiltu piirakkamuotoon suhteellisen jakauman perusteella, joka on tämänkaltaisten kysymysten ja vastausvaihtoehtojen kannalta selvimmän analysoitavissa. Piirakasta näkee heti vastausten jakauman. (liite 1)

Vastaukset muodostuivat aika tavalla odotetuiksi. henkilöstö kokee turvallisuusasiat koulussa tärkeinä ja pääosin vastausten perustella tuntevat vastuutaankin turvallisuusasioissa. Kysymyksessä, jossa kysyttiin koulutuksen sisällön vastaamista otsikkoon, huomataan, että oppilaitosturvallisuuden kokonaisuutta ei kuitenkaan ymmärretä. Vastauksista voidaan päätellä, että väki odotti toimintaohjemaista koulutusta. Kysymyksessä koulutuksen sisältö vastasi odotuksiani, vastausten jakauma hajaantui eniten. Tämä tukee myös huomiota siitä, että osa väestä odotti toimintaohjemaista koulutusta. Muut vastaukset olivat varsin odotettuja, isoon joukkoon sopii kokemuksieni mukaan aina viidesosa ns. eri tavalla asioita ajattelevia henkilöitä.

Sanallisissa vapaapalautteissa menttiin laidasta laitaan. Yleisimmin toivottiin enemmän konkretiaa ja tapauskohtaisia täsmällisiä toimintaohjeita. Turvallisuusuhat ovat kuitenkin yleensä aina kaikki erilaisia. Viranomaiset eivät aina edes suostu antamaan tarkkoja ja yksityiskohtaisia ohjeita moniinkaan uhkiin, koska määrättyjen harjoittelu voi antaa väärää turvallisuuden tunnetta ja jos tilanne vaihtelee, ei sitten ehkä osata toimia oikein. Sanallisista palautteista kävi myös ilmi ihmisten asenteet monissa tärkeissä asioissa tyyliin ”kaiken pitäisi olla valmista juuri minulle tähän nyt”. Ihan selkeästi koulujen henkilökunta ei tunne omaa vastuutaan turvallisuusasioissa. Toisaalta oli taas käsitetty, että tämä ei ollut turvallisuuskoulutusta, vaan turvallisuuden kokonaisuuden hallintakoulutusta Turvakansion avulla. Toisen asteen koulutuksen turvallisuuden toiminnan laajuuden ymmärtäminen näytti vapaapalautteiden perustella aika huonosti ymmärretyltä. On kuitenkin myös selvää, että henkilöstö kaipaa konkreettista turvallisuustoimintaa kokiessaan turvattomuuden tunnetta.

Kuten edellä kerrotun mukaan on havaittavissa, jalkauttamisen ja turvallisuusasioihin sitouttamisen toimia tarvitaan edelleen ja niitä on kehitettävä enemmän kohde- ja tarvelähtöisesti unohtamatta kuitenkaan kokonaisuutta.

4 TURVALLISUUDEN HANKKEISTUKSIA

4.1 Turvallisuuden hankkeita toisen asteen koulutuksessa

Oppilaitoksissa monesti toimintaa kehitetään erilaisilla hankkeilla. Hanketoiminnan hyvänä puolena on yleensä ulkopuolinen rahoitus. Lisäksi myös hanketoiminta edesauttaa verkostoitumista, jonka olisi muuten vaikea toteutua. Kehittämisen tapahtuessa hanketoiminnan kautta, vaarana kuitenkin on, että hyväkään hanke ja varsinkin sen tulokset eivät jalkaudu sinne perustoimintaan koskaan. Tai eivät ainakaan helposti. Hankkeilla toteutettujen hyvienkin asioiden tuloksien on vaarana jäädä hyllyyn pölyttymään jatkumon puuttuessa.

4.1.1 LaatuPeda, TurvaPeda

Tampereen toisen asteen koulutuksessa on oppilaitosturvallisuutta myös vuosien varrella hankkeistettu. Lähtökohta hankkeilla on ollut opiskelijoiden työturvallisuus ja etenkin työssäoppimisen työturvallisuus. Viimeisimpinä ovat juuri päättymässä oleva TurvaPeda ja meneillään oleva LaatuPeda. Tampereen seudun ammattiopisto on mukana kumppanina näissä hankkeissa.

TurvaPeda- hankkeen päätavoitteena oli työturvallisuuden edistäminen työssäoppimispaikoilla ja oppilaitosympäristöissä. Tavoitteita olivat mm. työturvallisuuslinjausten aikaansaaminen viranomaisten kanssa, yhtenäisen työturvallisuusohjeistuksen kehittäminen sekä erilaisten perehdytys-, riskien arviointi- ja läheltä piti-käytäntöjen kehittäminen oppilaitoksiin sekä OPH:ssa valmisteilla olevien alakohtaisten turvallisuusoppaiden jalkauttaminen oppilaitoksien henkilöstön käyttöön. Joillekin aloille on jo ehditty julkaisemaan oppimisympäristöjen turvallisuusoppaita. Ne ovat kuitenkin yleisellä tasolla olevia, joista toki voidaan räätälöidä omaan tarpeeseen sopivia. Alakohtaiset turvallisuusoppaat ovat selkeästi osa meidän Turvakansion materiaalia.

LaatuPeda -hankkeen tavoitteena on työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja ohjauksen laadun parantaminen työturvallisuuden näkökulmasta hyödyntäen nykyaikaisia viestinnän menetelmiä ja pedagogisia käytänteitä. Työturvallisuuden seurantaan oppilaitoksissa luodaan malli sekä kehitetään työturvallisuuden opetusta ja ohjausta pedagogisesta

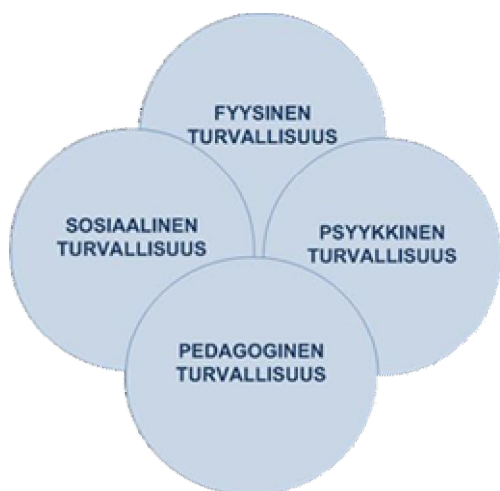
näkökulmasta sekä pilotoidaan työturvallisuuden seurantakäytäntömallia oppilaitosympäristössä.

4.1.2 Pirkanmaan pelastuslaitoksen turvallisuuskansio -hanke kouluille

Varsinaista ulkopuolisen rahoituksen turvin tehtävää Turvakansio – hanketta en tiedä olleen tai meneillään, mutta Pirkanmaan Pelastuslaitos on aloittanut Tampereen perusopetuksen kanssa turvallisuuskansion laatimisen perusopetuksen käyttöön. On puhuttu, että tästä tulisi seudullinen turvallisuuskansion malli. Pelastuslaitos on esittänyt, että myös toisen asteen koulutus ottaisi tämän mallin käyttöön jossain vaiheessa. Perusopetuksen turvallisuuskansio noudattelee samankaltaista ajatusta kun tämä jo toisen asteen koulutuksessa oleva Turvakansio. Perusopetukselta saamiemme tietojen mukaan turvallisuuskansio uhkaa paisua liian isoksi hallita, eikä sen ”kotipesää” ole vielä löydetty Tampereen kaupungin tai seudullisista järjestelmistä. Viisainta ja jopa todennäköistä olisi, että jossain vaiheessa yhdistämme voimamme ja otamme molemmista turvakansiomalleista parhaat käytännöt koko kentälle. Neuvottelut asiasta jatkuvat vuoden 2014 aikana.

4.2 Opetustoimen turvallisuusopas

Opetustoimen turvallisuusopas on Opetushallituksen ylläpitämä verkkosivusto, jonka tavoitteena on antaa käytännön ohjeita kouluille turvallisuussuunnitteluun ja turvallisuuden johtamiseen, perustella määräyksiä ja ohjeita sekä ohjata tiedon lähteille. Opas tarjoaa malleja mm. kokonaisturvallisuuden suunnitteluun, riskien tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn sekä suunnitelmien yhteensovittamiseen ja käyttöönottamiseen.

Kuvio 6. Opiskelijan oikeudet turvalliseen oppimisympäristöön (Opetushallitus, 2013, Opetustoimen turvallisuusopas, [www-sivu](http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas), 7.11.2013, http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas).

4.3 Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansion kotipesä

Turvakansion materiaalin saatavuus ja käytettävyys tulisi olla helppoa kaikille, niin opiskelijoille ja henkilökunnalle. Päivittäisen perusmateriaalin ja turvallisuusohjeistuksen ei tulisi olla useamman kirjautumisen takana käytettävyyden takia. Julkiseen Internetiin ei Turvakansion laajaa materiaalia toistaiseksi sijoiteta tietosuojasyistä. Siitä syystä materiaalin käyttöön eri paikoista kaikkiin tarvitaan käyttöoikeudet ja salasanat. Koko kouluyhteisön jäsenistöllä kuitenkin on pääsy tarvitsemaansa tietolähteeseen.

Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansion materiaali sijaitsee toisen asteen koulutuksen Intranetissä Wiki-alustalla. Pääkäyttäjiksi oli nimetty muutama henkilö, joilla oli materiaaleihin sekä luku – että kirjoitusoikeudet. Turvakansion materiaaleihin oli koko oppilaitosyhteisön jäsenillä mahdollisuus päästä käsiksi lukuoikeuksilla. Kuitenkin Wiki-alustalla oli mahdollista rajoittaa myös lukuoikeuksia joko dokumenttikohtaisesti tai tarvittaessa kansiokohtaisesti. Tämä helpotti Turvakansion materiaalin kolmiportaisuutta: kaikille yhteinen materiaali, henkilökunnan materiaali sekä erikseen nimettyjen turvallisuushenkilöiden materiaali. Kolmiportaisuutta tarvitaan joidenkin dokumenttien kohdalla, jotka ovat turvaluokiteltuja. Pääosin toki materiaali oli kaikille saatavilla.

Organisaatiomuutosten seurauksena vanhojen Intranet – ratkaisujen käyttö loppui vuoden 2013 lopussa. Tampereen kaupungin virallinen tiedotuskanava henkilöstölle on

Tampereen kaupungin Intranet eli Loora, Opiskelijoiden tiedotuskanavana käytetään opiskelijahallintajärjestelmä Primuksen Wilma [www-liittymää](http://www.loora.fi). Opiskelijat eivät kuitenkaan pääse, eivätkä Tampereen kaupungin viestintälinjausten mukaan saa käyttää Looraa. Henkilökunnalla on sen sijaan pääsy Wilmaan, joka on opettajien päivittäistyökalu. Wilma ei kuitenkaan sovellu laajan ja tilaa vievän materiaalin säilytyspaikaksi. Wilman hyviä puolia on tietenkin selaimella käytettävyyys ja se sopii myös mobiililaitteilla käytettäväksi. Tavoitteena on lisäksi saada Wilman kautta toimiva viestintä- ja hälytysjärjestelmä esim. kriisiviestintää ajatellen.

Osa turvallisuuden edistämisen dokumentaatiosta on arkistoitava Tampereen kaupungin sähköiseen arkistoon ja dokumenttienhallintajärjestelmä Donnaan. Tämä koskee viranomaisten (mm. Poliisi, Pelastuslaitoksen valmiusosasto) julkaisemia ohjeita ja suunnitelmia sekä näistä johdettuja omalle toiminnalle laadittuja suunnitelmia, kuten esim. valmiussuunnitelma.

Tampereen kaupungilla on otettu käyttöön pilvipohjainen Office 365 – ratkaisu. Se on Tampereen toisen asteen koulutuksessa monien muiden tapaan nimetty Areenaksi.

Turvakansion kotipesä on Areenassa, jonne kerätään kaikki dokumentit. Turvakansio kansioidaan sinne johdonmukaisesti lukuoikeuksin. Areenasta pääkäyttäjä siirtää Donnaan sen dokumentaation, joka on Donnaan siirrettävä. On mahdollista, että saamme tulevaisuudessa linkityksen toimintaan, siten, että Donnassa tehty muutos dokumenttiin linkittyy automaattisesti Areenaan ja toisinpäin.

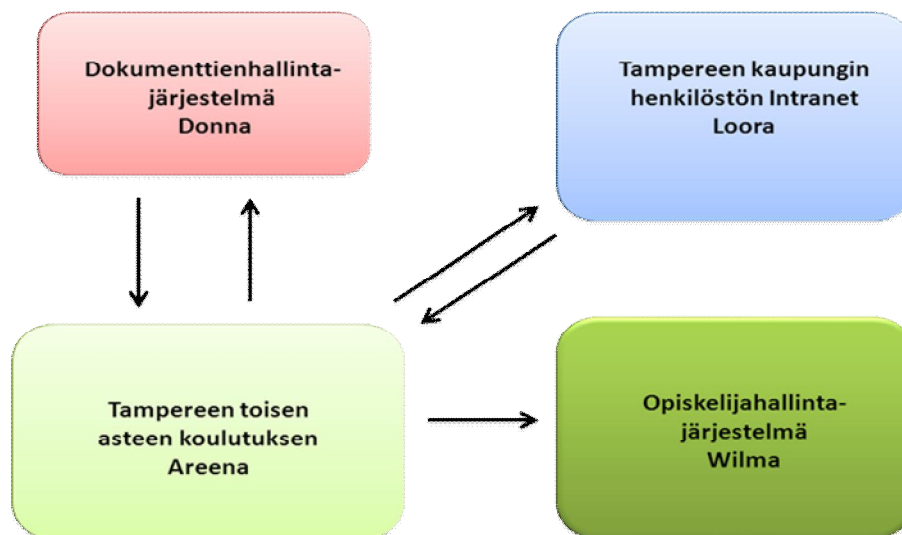
Areenasta <https://omaareena.sharepoint.com/> saadaan tarvittavat dokumenttien linkitykset Looraan <https://www.loora.fi/> henkilöstölle ja Wilmaan <https://wilma.tampere.fi/> etupäässä opiskelijoille, mutta myös opettajille. Loorassa ja Wilmassa on ainoastaan ns. päivittäisturvallisuuden ohjeisto. Joitakin kaupunkitason dokumentteja voidaan myös linkittää Loorasta Areenaan. Varsinaiseen dokumentaatioon Areenassa pääsevät kuitenkin kaikki sekä henkilöstö että opiskelijat halutessaan käsiksi.

Turvakansion dokumentaatio Wilmassa: <https://wilma.tampere.fi/>. Wilmassa on erilliskirjautumisen takana toimipistekohtaiset päivittäisturvallisuuteen liittyvät toimintaohjeet sekä opiskelijoiden, mutta myös henkilöstön käyttöön. Wilmaan on pääsy Tredu AD – verkon tunnuksilla Internetin kautta mistä tahansa. Opettajat käyttävät Wilmaa

päivittäistyökalunaan, jolloin on järkevää päivittäisturvallisuuden osalta ohjeiston sijaita Wilmassa.

Turvakansio Loorassa <https://www.loora.fi/>. Tampereen kaupungin Intranetissa, Loorassa on henkilöstön turvallisuusohjeisto myös erilliskirjautumisen takana. Looraan on pääsy joko Tampereen kaupungin sisäverkon tietokoneilla, etätunnistautumisjärjestelmää apuna käyttäen mistä tahansa tai VPN-yhteydellä myös mistä tahansa. Opetushenkilöstö kokee tämän Loora – kirjautumisen vaikeana, jolloin Looran käyttö ja käytettävyys eivät ole aivan jokapäiväisessä käytössä.

Varsinainen Turvakansion kotipesä on Tampereen toisen asteen koulutuksen Areenassa <https://omaareena.sharepoint.com/>. Areenaan on kerätty koko Turvakansiodokumenttaatio luettavaksi suoraan, kopioitavaksi käyttöön tai jaettavaksi muihin järjestelmiin. Työ on edelleen dokumentaation siirron ja linkitysten osalta kesken, tavoitteena on saada tämä kuntoon kevään ja kesän 2014 aikana, jolloin lukuvuoden 2014–2015 alussa uusi Turvakansio olisi esiteltävissä kokonaan linkitettynä ja päivitettyinä.

Kuvio 7. Turvakansion linkitykset.

5 POHDINTAA, KEHITTÄMISTÄ, TULEVAISUUTTA

5.1 Turvakansiokoulutusten jatko ja turvallisuuskoulutussuunnitelma

Viranomaiset tarjoavat erilaista turvallisuuskoulutusta yleensä omasta näkökulmastaan, oppilaitosturvallisuuden kokonaisuutta valottavaa koulutusta on harvemmin tarjolla. Voidaan ajatella, että viranomaisten koulutukset sopivat sisältönsä puitteissa pienille yksiköille, mutta Tampereen seudun ammattiopistoon ja Tampereen Lukioille viranomaisten koulutuksilla on enemmän täsmäkoulutuksellista tavoitetta.

Pilotin kaltaista Turvakansiokoulutusta ei kouluttajien kokemusten, kyselyn ja muiden esille tulleiden palautteiden mukaan ole enää järkevä antaa. On laskeuduttava viitekehysten yläpäästä hieman alemmaksi toimipisteen näkökulmaa ja varsinaisia turvallisuuden toimintaohjeita kohden. Ei kuitenkaan pidä unohtaa sitä yläkäsitetä ja sitä kautta ohjautuvaa koko koulun väen vastuuta oppilaitoksen turvallisuusasioissa.

Ensimmäinen askel pilottikoulutuksen jälkeen oli selkeästi muuttaa Turvakansion rakennetta, siten että se alkaa varsinaisilla toimintaohjeilla, joita kaikki tarvitsevat ja sitten se asteittain syvenee sinne strategioihin ja tavoiteohjelmiin asti. Olen itse edelleen kuitenkin sitä mieltä, että kaikki materiaali on hyvää, jotkut saattavat olla kiinnostuneita myös lakien ja tavoiteohjelmien merkityksestä turvallisuusasioissa. Toisaalta lisäksi itselleni saan taustatukea ja selkärankaa, kun ”joku viisaampi” on näitä asioita jo miettinyt vaikkakin enemmän ylätasolla. Turvakansion rakenteessa on varmasti vielä muutettavaa ja kehitettävää, mutta nyt kuitenkin Turvakansiota avatessa sieltä löytyy helpommin nämä kaikkien heti tarvitsemat jokapäiväiset ja enemmän konkreettiset turvallisuusohjeet.

Turvallisuuskoulutussuunnitelman tekeminen näin isoon organisaatioon on aika vaikea tehtävä. Tavoitteena kuitenkin on, että koko henkilöstö saisi jollakin tavalla jonkinlaista turvallisuuskoulutusta. Pohjautuuko koulutus suoraan Turvakansioon vai onko Turvakansio ainoastaan soveltuvien osien tukeva elementti koulutuksissa, on todennäköisesti ratkaistava tapaus- ja tarvekohtaisesti. Olen suunnitellut vielä uuden kyselyn tekemistä, josta jollain tasolla selviäisi sitten kunkin tarve. Mietin kuitenkin, että ihmiset kokevat asioita ja tarpeita kovin erilailla, joten ihan suoraan turvallisuuden koulutustarvetta kyselyllä en saa selville. On tehtävä jollain tapaa toimipisteen tarpeen ja siellä työsken-

televän henkilöstön tarpeen välillä kompromissi. Ajattelin myös, että hankin erilaisia koulutuksia eri aikoihin ja niihin voisi vapaasti ilmoittautua. Kuitenkin niin, että joku omiin tehtäviin liittyvä tai tehtäviä tukeva koulutus olisi käytävä.

Opiskelijoilla turvallisuuskoulutus kuuluu osana hieman tutkinnosta riippuen jo opetussuunnitelmien tavoitteisiin. Lisäksi ryhmänohjaajien tehtävänä on koulutuksen aluksi käydä turvallisuusvalvojien kanssa yhteistyössä tarvittavat turvallisuusasiat läpi toimipisteissä ja opetustiloissa. Alla ote Kone- ja metallialan perustutkinnon opetussuunnitelman tutkintokohtaisesta osasta:

”Tutkinnon suorittanut noudattaa työturvallisuusmääräyksiä, käyttää koneita ja laitteita turvallisesti ja hänellä on työturvallisuuskorttiin ja tulityökorttiin edellytettävät tiedot ja taidot. Hän huolehtii työsuojelusta ja henkilökohtaisesta suojautumisesta, jätteiden käsittelystä ja ympäristönsuojelusta. Hän ymmärtää ja ottaa huomioon oman työnsä vaara- ja kuormitustekijät ja niiden vaikutukset itseensä ja työympäristöön sekä toimii niiden edellyttämällä tavalla. Hän käyttää aina tarvittaessa henkilönsuojaimia, huolehtii terveydestään, toimintakyvystään ja omalta osaltaan työpaikan työhyvinvoinnista. Hänellä on valmius ensiavun antoon sairauskohtaus- ja työtapaturmatilanteissa. Tutkinnon suorittanut tuntee työturvallisuusmääräykset ja noudattaa niitä. Hän pitää työpaikkansa siistinä ja järjestyksessä ja puuttuu aktiivisesti työssään ja työympäristössä havaitsemiinsa epäkohtiin. Hän käyttää henkilönsuojaimia ja työkoneiden turvalaitteita työturvallisuusmääräysten ja ohjeiden mukaisesti. Hän osaa käsitellä painavia kappaleita sekä varoa tärinää, melua ja hengitysilman epäpuhtauksia. Tutkinnon suorittanut huolehtii omasta terveydestään ja toimintakyvystään sekä toimii myös muiden terveyttä ja työkykyä edistävällä tavalla Hän käyttää terveellisiä työtapoja ja ergonomisesti oikeita työasentoja. Hän tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyviä vaaroja ja terveyshaittoja sekä osaa torjua ja suojautua niiltä.” (Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa, Kone- ja metallialan perustutkinto, 120 ov, 2013, Tampere; Tampereen seudun ammattiopisto).

Tampereen toisen asteen koulutuksen uuden henkilöstön perehdyttämisohjelma on jaettu 4 eri tasoon:

- Kaikille kaupungin uusille työntekijöille järjestettävään Tampereen kaupungin perehdytystilaisuuteen, joka järjestetään vuosittain
- Toisen asteen koulutuksen yhteiseen vuosittaiseen perehdytystilaisuuteen

- Yksittäisen toimipisteen, lukion, koulutusalan tai vastualueen itse tai yhteistyössä järjestämään perehdytyskäytäntöön
- Varsinaiseen työnopastuksen osuuteen ja itsenäiseen perehtymiseen

Näissä eritasoisissa perehdyttämistilaisuuksissa on turvallisuus vahvasti esillä. Kakkostason eli toisen asteen koulutuksen yhteisessä vuosittaisessa loppukesästä pidettävään tilaisuuteen sisältyy Turvakansio koulutus. Toisen asteen koulutuksen perehdyttämishjelmassa noudatetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita, jolloin perehdyttämisen toteutus ja sisältö on koko henkilöstölle samankaltainen ja perehdytysohjelman materiaali on samansisältöinen kaikille. Tämä ns. kakkostason perehdytys rajoittuu uuteen henkilöstöön tai pitkältä vapaalta työhön palaavaan henkilöön.

5.1.1 Koulutussuunnitelma syksyille 2014

Syksyllä 2014 toteutetaan Tampereen toisen asteen koulutuksen henkilöstölle noin 2 tunnin turvallisuuskoulutuksia 9 kpl erilaisilla aiheilla ja teemoilla pohjautuen Turvakansion rakenteeseen. Koulutuksiin voidaan ilmoittautua vapaasti, oman tarpeen ja kiinnostuksen mukaan. Esimiesten tulee käydä kaksi koulutusta, muun henkilöstön yksi koulutus. Koulutukset järjestetään eri toimipisteissä huomioiden mahdollisuuksien mukaan toimipisteen tarpeita. Kunkin koulutuksen alustuksena on lyhyesti n. 15 min. osuus oppilaitosturvallisuuden kokonaisuudesta ja Turvakansiosta.

Koulutuksen keskeinen sisältö	Esimerkki kohderyhmä	Mahdollinen kouluttajataho
Väkivallan uhka		Poliisi
Tulipalo, muut onnettomuudet	Turvallisuusvalvojat	Pelastuslaitos
Terveellinen sisäilmasto		Rakentamisen edustaja
Työhyvinvointi	Sosiaali- ja terveys	Työhyvinvoinnin asiantuntija
Oppimisen hyvinvointi	Opiskelijapalvelut	
Riskienhallinta, vakuuttaminen	Liiketalous	Riskienhallinnan asiantuntija
Kriisienhallinta	Viestintä ja markkinointi	
Tietoturva- ja tietosuoja	Tietojenkäsittelijät	Tietoturva-asiantuntija
Työturvallisuus	Teknisten alojen väki	Työsuojeluasiantuntija

Kuvio 8. Turvallisuuskoulutuksien suunnitelmarunko

Koulutussuunnitelman mukaan saadaan jalkautettua Turvakansio henkilöstölle tarvittavilta osin ja samalla sitä toivottua täsmällisempää koulutusta erilaisiin turvallisuuden tarpeisiin. Koulutuksen valinnan mahdollisuus vie ns. pakkokoulutuksen ajatuksen pois henkilöstöltä, jolloin koulutuksen sisältö muuttuu tärkeämmäksi.

Koulutussuunnitelmaa jatkojalostaessa voidaan miettiä ns. tuloksellisuuden kertapalkkiojärjestelmän liittämistä turvallisuuskoulutuksiin. Kertapalkkion tulee edistää tuottavuutta ja samalla tulee olla todennettavissa ja mitattavissa. Kaikille yhteiset jollain tapaa pakolliset ja välttämättömät koulutukset voivat olla ohjeiden mukaan kertapalkkion maksun lähtökohtia. Tässä kuitenkin taas voidaan ajatella, että koulutus muuttuukin ajatuksissa ”pakolliseksi”.

5.2 Turvallinen oppilaitos – riskienhallintamalli

Iso kysymys on yläkäsitteen oppilaitosturvallisuus – riskienhallinta – työhyvinvointi määrittely yläkäsitteen käyttöönotoksi, mutta myös miten niiden kokonaisuudet saadaan liittymään toisiinsa. Turvakansio kokonaisuudessaan toimi osaltaan apuna. Organisaation tarve määritteli kuitenkin tarkemmin kokonaisuuksien liittymisen toisiinsa ja ehkä työkaluksi kävisi Jyri Paasonen esittämä Turvallinen oppilaitos – riskienhallintamalli. Paasonen esittelee kirjassa Oppilaitoksen turvallisuusjohtamisen erään riskienhallintamallin, jonka tavoitteena on luoda oppilaitoksille edellytykset turvallisuustoiminnan määrätietoiseen ja johdonmukaiseen toteuttamiseen sekä turvallisuustoiminnan kehittämiseen. Tämä riskienhallintamalli yhdistää oppilaitoksen turvallisuuden ja riskienhallinnan osaksi johtamisjärjestelmää. Ehdotan mallia käyttöönotettavaksi räätälöitynä tarpeisiimme myös Tampereen toisen asteen koulutuksessa. Tämän mallin avulla saataisiin oppilaitosturvallisuuden kokonaisuuden hallinta selkeäksi ja turvallisuuden johtaminen osaksi arkipäivää ja normaalia nykyaikaista johtamiskulttuuria.

5.3 Opetussuunnitelmiin liittyminen

Opetushallitus antaa eri koulutusmuotoja ja -aloja sekä tutkintoja varten opetussuunnitelmien perusteet. Opetussuunnitelman perusteet on määräys, jolla koulutuksen järjestäjä veloitetaan sisällyttämään koulu- tai järjestäjäkohtaiseen opetussuunnitelmaan opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Tampereen seudun ammattiopiston opetussuunnitelmien yhteisessä osassa on linkitykset Turvakansion materiaaleihin, sekä joitain pääl-

limmäisiä asioita avattu sanallisesti jo opetussuunnitelmaan. Tätä opetussuunnitelman osuutta on syytä kehittää, koska opetussuunnitelma on keskeinen osa oppimista.

5.4 Oppimisen työturvallisuuden näkökulma

Oppilaitoksessa tulee vahventaa opiskelijoiden työpajoilla ja työssäoppimispaikoilla tapahtuvaa työturvallisuuden hallintaa. Työturvallisuuden hallinta on nytkin pääosin työssäoppimispaikoilla kunnossa, mutta joiltakin pienemmiltä mikroyrityksiltä puuttuu varsinainen turvallisuuskulttuuri, joka heijastuu työssäoppimisen käytäntöihin. Oppilaitosten yhdistymisen jälkeen myös toimipisteiden työpajoilla on kulttuurieroja havaittavissa myös työturvallisuuden hallinnassa. Voidaankin ehdottaa, että nimetään opiskelijoiden ”työsuojeluvaltuutetut” henkilöstön edustajista ja opiskelijoiden edustajista. Heidän tehtävänään olisi työturvallisuuden kaikin puolinen edistäminen sekä oppilaitoksen työpajoilla ja työssäoppimispaikoilla. Lisäksi heidän tehtäviinsä kuuluisi vastaanottaa kirjatut läheltä piti – ilmoitukset ja käsitellä ne yhteistyössä koulutusalojen kanssa. Tämänkaltaista toimintaa on yritetty saada aikaan erilaisten turvallisuushankkeiden mm. TurvaPeda -hankkeen avustuksella, mutta se ei toistaiseksi ole edennyt tarpeeksi. Syinä voidaan varmasti pitää sitoutumista ja asian resursoinnin hankaluutta.

5.5 Turvakansion käytettävyyden kehittäminen

Turvakansion tulee olla helposti saavutettava ja käytettävä. Vaarana on, että tämänkaltaiset asiat, dokumentit ja hankkeet jäävät käyttämättöminä hyllyn perille, tässä tapauksessa enemmän sinne tietoverkon syövereihin. Hyvä ajatus voisi olla nettiliittymä, joka toimisi Internetin yli kaikkialla ja tämän päivän tarpeet huomioiden myös mobiililaitteilla. Varsinainen dokumenttipankki sijaitsisi edelleen Areenassa, sieltä voitaisiin linkittää tärkeimmät dokumentit houkuttelevalla ulkoasulla käyttäjien näytöille. OPH:n Opetustoimen turvallisuusopas pyrkii tähän, mutta on enemmän yleistävä, eikä lainkaan houkutteleva ulkoasultaan. Sitäkin toki voidaan käyttää osana Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansiota. Samoin voidaan käyttää myös muiden palvelujentuottajien meille soveltuvia julkisia osia. Yleensäkin Turvakansion ohjeistuksissa ja dokumentaatioissa tulee välttää turhia päällekkäisyyksiä. Todennäköisesti kuitenkin käytettävyyden jonkinlaiseksi kynnyksesteeksi muodostuu edelleen dokumentaation ja ohjeistuksen luotamuksellisuus, jolloin vähintään tarvitaan yksi kirjautuminen esim. nettisivulle. Toki tänä päivänä ja edelleen tulevaisuudessa monet palvelujentarjoavat vaativat jonkinlaisen

rekisteröitymisen palveluihinsa. On selvää, että rekisteröityminen ja käyttäjätunnusten vaatiminen lisää Internetissä olevan tiedon luotettavuutta ja myös turvallisuutta.

Turvakansion sisällön päivityksiä tehdään monilla eri tahoilla, on kuitenkin varmistettava, että resursoidaan Turvakansion ylläpito. Turvakansion ylläpitäjän tehtäviin kuuluu olemassa olevan dokumentaation ajantasaisuuden tarkistaminen keskitetysti ja uuden kerääminen eri tuottajilta. Lisäksi ylläpitäjä osallistuu osaltaan varsinaiseen päivitys- ja kehittämistyöhön. Ilman selkeää ylläpitoresursointia, on myös vaarana nopeasti paitsi ajantasaisuuden menetys, mutta myös yleinen käytettävyys ja uskottavuus.

5.6 Turvakansion hyväksynnät

Monet turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat Tampereen kaupungilla tulee hyväksyttää tuotantoalueiden johtokunnissa tai vaihtoehtoisesti viranhaltijapäätöksillä. Lisäksi tuotantoalueiden erilaisissa ja -tasoisissa johtoryhmissä tai johtotiimeissä oppilaitosturvallisuuden asioita käsitellään sekä voidaan päättää asioiden viemisestä eteenpäin varsinaiseen päätökseen. Välttääksemme suunnitelmien erillistä päättämistä, on järkevää viedä aika ajoin Turvakansio päätettäväksi johtokuntaan. Päätös Turvakansion käytöstä oppilaitosturvallisuuden ohjaavana työkaluna tehtäisiin esim. kerran vuodessa tai sisällön muuttuessa merkittävästi. Tämä käytäntö poistaisi turhaa ja päällekkäistä työtä, sekä olisi Tampereen kaupungin linjauksen mukaista edelleen. Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansio oli tuotantoalueen johtokunnassa esillä 18.6.2013, ei kuitenkaan päätösasiana, vaan ajankohtaiskatsauksen muodossa. Silloin Turvakansio kuitenkin sai hyväksynnän johtokunnalta suunnalle ja kehittämiselle. Viranhaltijapäätöksiä kuitenkin edelleen tarvitaan joidenkin asioiden esim. henkilöresursseihin liittyvissä nimeämisissä.

5.7 Turvallisuusjohtoryhmä

Tampereen toisen asteen koulutuksen tuotantoalueelle tulee nimetä turvallisuusjohtoryhmä. Ryhmän jäsenet koostuvat ydinjoukosta ja se voi toimia varsinaisen tuotantoalueen johtoryhmän rinnalla. Turvallisuusjohtoryhmä voi toimia samalla lakisääteisenä valmiusjohtoryhmänä sekä kriisiviestinnän apuna. Turvallisuusjohtoryhmän tehtävänä on turvallisuuden johtaminen eli antaa suunta oppilaitosturvallisuuden ylläpitämiselle ja sen kehittämiselle, sekä tehtävänä on luoda turvallisuuskulttuuri Tampereen toisen asteen koulutukseen. Johtoryhmän tulee kokoontua säännöllisesti arvioimaan mennyttä

turvallisuusasioissa saatavilla olevien mittaristojen pohjalta sekä tehdä esitykset ja päättää tulevasta turvallisuuteen liittyvästä resursoinnista.

6 LOPPUPÄÄTELMÄT

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli valottaa miten vaikeaa on oppilaitosturvallisuuden ”jalkauttaminen” ja turvallisuuden vastuukysymysten selkeyttäminen koko kouluyhteisön välle, opiskelijoille mutta etenkin henkilökunnalle. Samoin tarkoituksena oli esittää, kuinka laaja on oppilaitoksen kokonaisturvallisuuden alue ja mitä kaikkea siihen kuuluu.

On pääteltävissä, että oppilaitosturvallisuuden ”kaikki vaikuttaa kaikkeen” näkökulman ja Tampereen toisen asteen koulutuksen maakunnallisen toiminnan laajuuden takia ainoastaan johdonmukainen organisointi sekä dokumentaatio on ainoa keino ratkaista toiminnallisesti ja taloudellisesti oppilaitosturvallisuuden työryhmien suositukset oppilaitosturvallisuudesta. Tampereen toisen asteen koulutuksen Turvakansio toimii johdonmukaistajana, apuna, tukena ja työkaluna tässä työssä. Lisäksi Turvakansio estää osaltaan päällekkäisen turhan työn tekemisen.

Tampereen toisen asteen koulutuksen kouluissa ja toimipisteissä toki on aiemminkin ollut koottuna ja tehtynä erilaisia turvallisuuteen liittyviä ohjeita, mutta tämänkaltaiseen muotoon eikä tässä laajuudessa niitä ei ole koskaan aiemmin vielä laadittu. Kokoamistyö on edelleen dokumentaation siirron ja linkitysten osalta kesken, tavoitteena on saada tämä kuntoon kevään ja kesän 2014 aikana, jolloin lukuvuoden 2014–2015 alussa uusi Turvakansio olisi esiteltävissä kokonaan linkitettynä ja päivitettynä. Turvakansion kotipesän ja rakenteen lopullisesti valmistuttua sen hetkiseen tilaan, on selvää, että halutesaan kukin kouluyhteisön jäsen saa sieltä tarvittavan ohjeistuksen. Turvakansiossa huomioidaan myös eri viranomaisten määräykset ja riskien ja vaarojen arvioinnin dokumentaatiosta.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli osaltaan oppilaitosturvallisuuden edistäminen ja kehittäminen Tampereen toisen asteen koulutuksen kouluissa ja toimipisteissä Turvakansion avulla. Turvakansio johdonmukaistaa turvallisuusasioita sekä antaa tukijalkaa turvallisuustoiminnan arkipäiväistymiseen osana normaalia työtä. Näin myös pyritään saamaan oppilaitosturvallisuus ja oppilaitoksen turvallisuuskulttuuri yhdeksi toiminnan perusarvoksi. Opinnäytetyö omalta osaltaan ohjaa antamaan tähän mahdollisuuden.

Yhtenä tavoitteena oli turvallisuusvastuiden selkeyttäminen koulujen ja toimipisteiden erikseen nimetyille turvallisuushenkilöstölle, koko muulle henkilöstölle ja oppilaitosten opiskelijoille. Opinnäytetyössä esitetään linjaorganisaatio ja turvallisuuden erikseen nimetyt toimijat. On kuitenkin muistettava, että turvallisuudesta huolehtiminen ja turvallisuuden edistäminen kuuluu jokaiselle kouluyhteisön jäsenelle. Tämä tulee selkeästi ilmi opinnäytetyössä.

Turvallisuustoiminta ei saa haitata, hidastaa tai monimutkaistaa eri organisaatioiden toimintaa, vaan sen tulisi olla arkipäivän toimintaa, tuoden laajaa lisäarvoa koulujen opetukseen ja arkeen. Turvallisuuden johtamisen hyvien käytäntöjen levittäminen oppilaitoksessa pyritään saamaan opinnäytetyössä esille esim. Turvakansion rakenteen johdonmukaisuuden asettelussa.

Opinnäytetyö valottaa sitä, että Turvakansio on kaikessa laajuudessaan ja monimutkaisuudessaan hyvä asia, mutta se on vaikea koota ja jalkauttaa koulujen ja toimipisteiden väelle.

Muistetaan, että turvallisuuden tulee olla kansalaistaitoa ja vastuu siitä kuuluu kaikille, ei pelkästään nimetyille henkilöille.

LÄHTEET

KATAKRI, Kansallinen turvallisuusauditointikriteeristö, versio II, 2011, Helsinki: Puolustusministeriö

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/21.8.1998

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/21.8.1998

Lukiolaki 629/21.8.1998

Opetusalan turvallisuusfoorumin julkilausuma 03.05.2012, Helsinki: Suomen Palopäällystöliitto

Opetushallitus, 2013, Opetustoimen turvallisuusopas, www-sivu, 7.11.2013, http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas

Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa, Kone- ja metallialan perustutkinto, 120 ov, 2013, Tampere; Tampereen seudun ammattiopisto

Oppilaitosten turvallisuus, työryhmän raportti, 2010, Helsinki: Sisäasiainministeriö

Paasonen J. 2012, Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen, Helsinki: Tietosanoma Oy

Pelastuslaki 379/ 29.4.2011

Sisäasiainministeriön pelkotutkimus 19.7.2012, tutkija Leena Ilmola, IIASA

Tampereen toisen asteen koulutuksen toimintasääntö 1.12.2013

Turvallisempi huominen, Sisäisen turvallisuuden ohjelma, 2012, Helsinki: Sisäasiainministeriö

Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa, seurantaryhmän loppuraportti, 2013, Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö

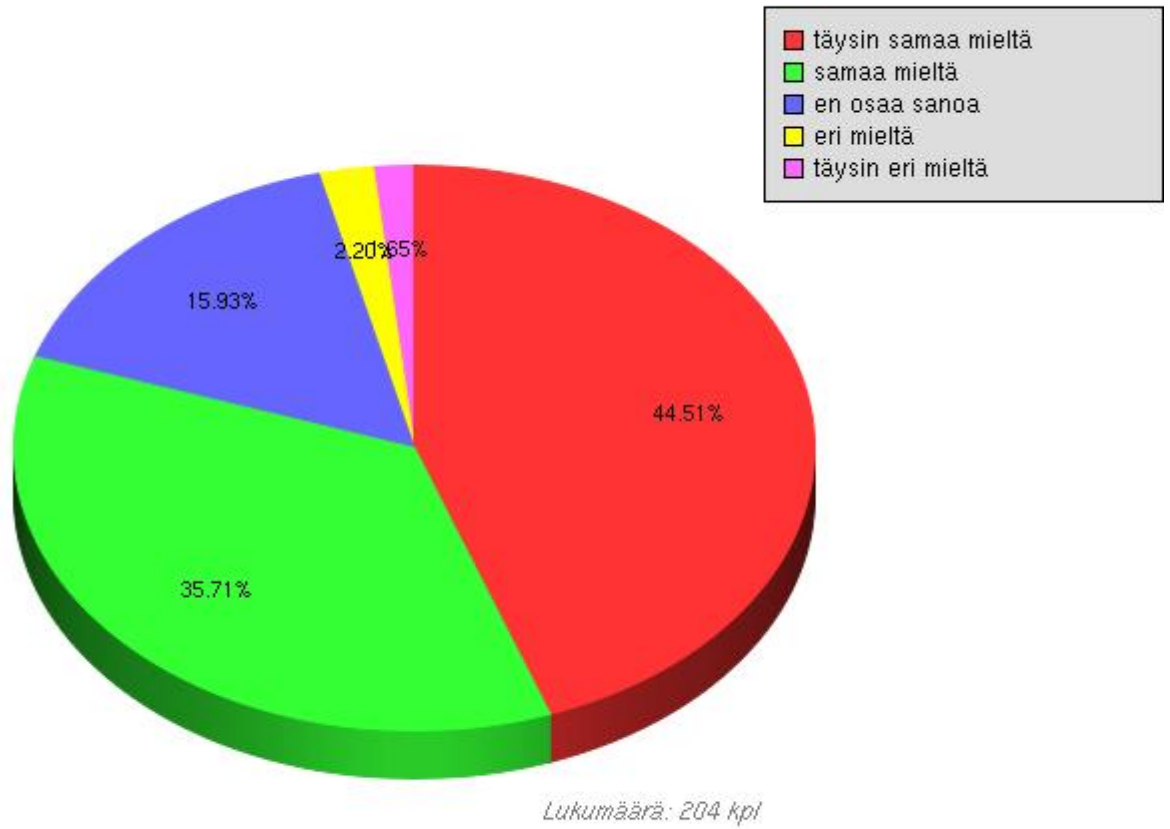
Työturvallisuuslaki 738/23.8.2002

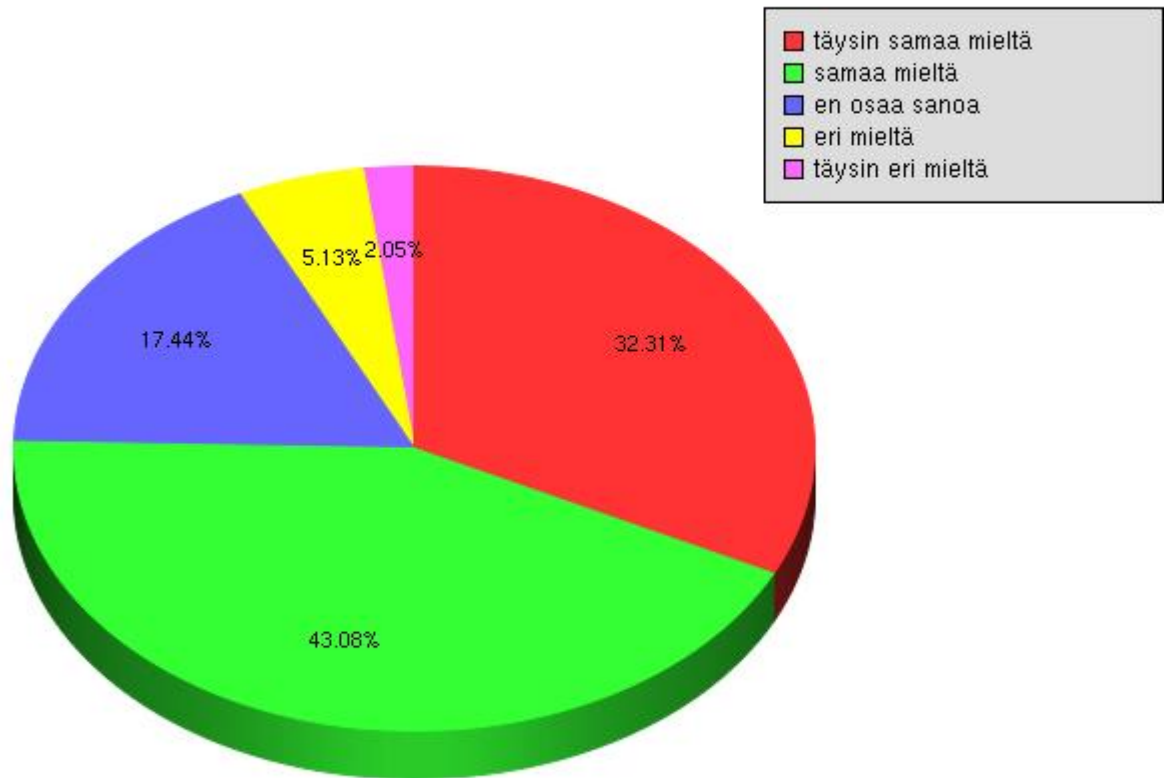
Valmiuslaki 1552/29.12.2011

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Valtioneuvoston periaatepäätös, 2010, Helsinki: Puolustusministeriö

LIIITEET

Liite 1. Turvakansion pilottikoulutusten palauteraportti

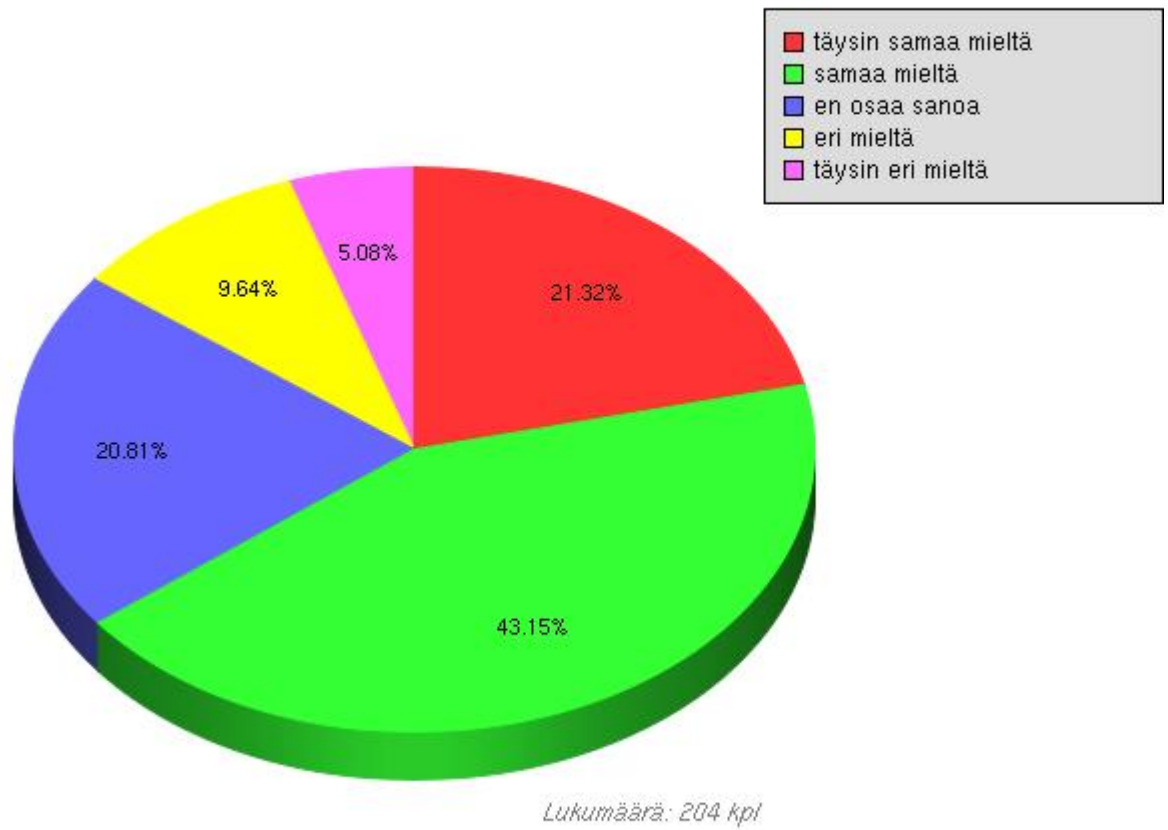
Aika ja paikka**Vastausten suhteellinen jakauma**

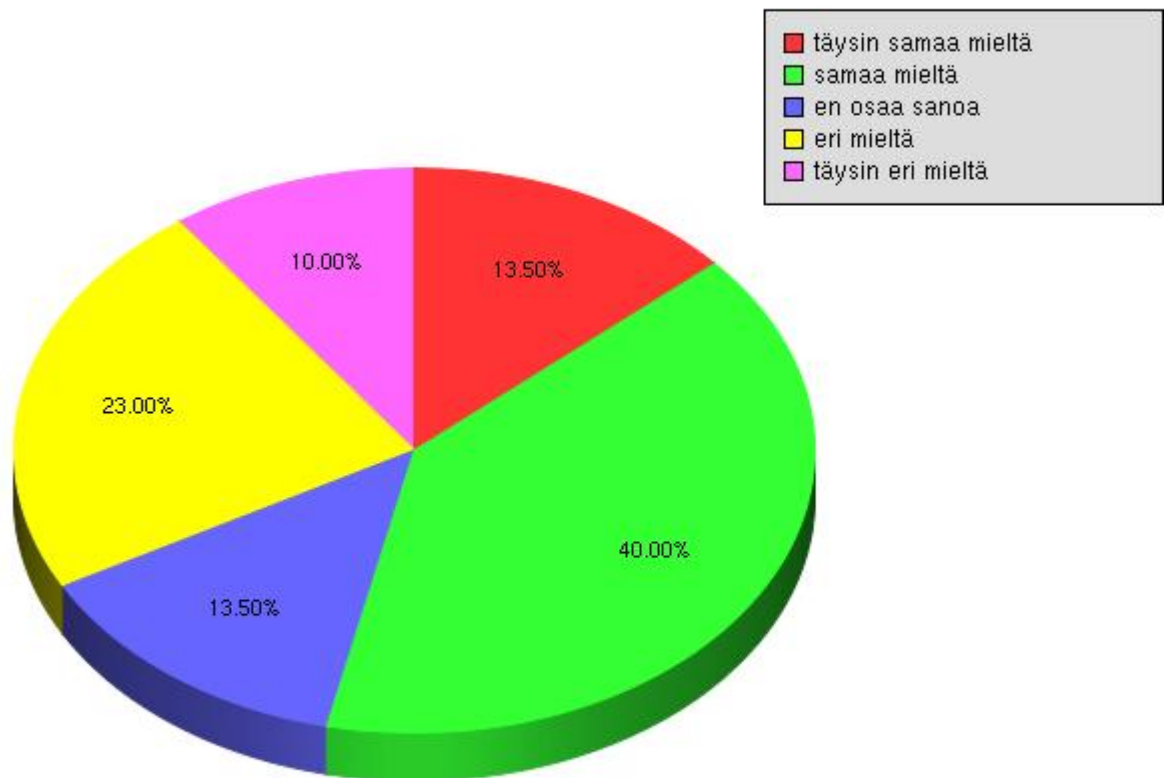
Koulutuksen ajankohtaisuus yleisesti**Vastausten suhteellinen jakauma**

Lukumäärä: 204 kpl

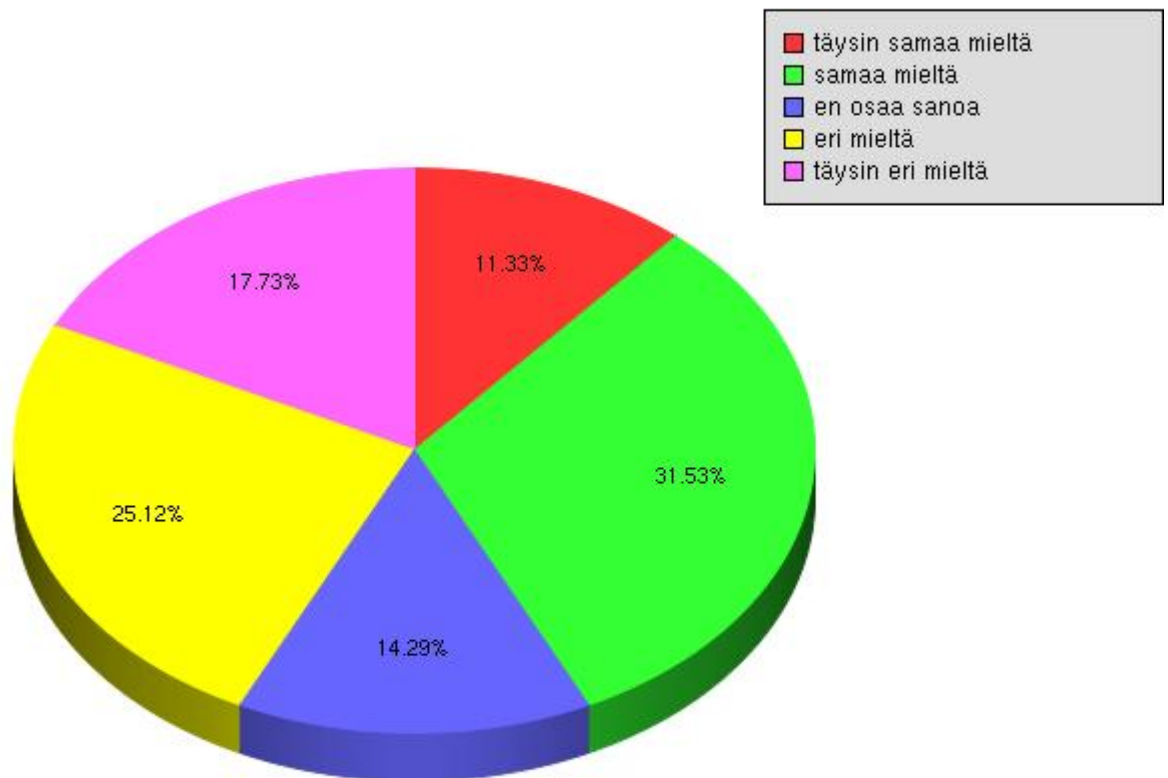
Koulutuksen ajankohtaisuus minulle henkilökohtaisesti

Vastausten suhteellinen jakauma

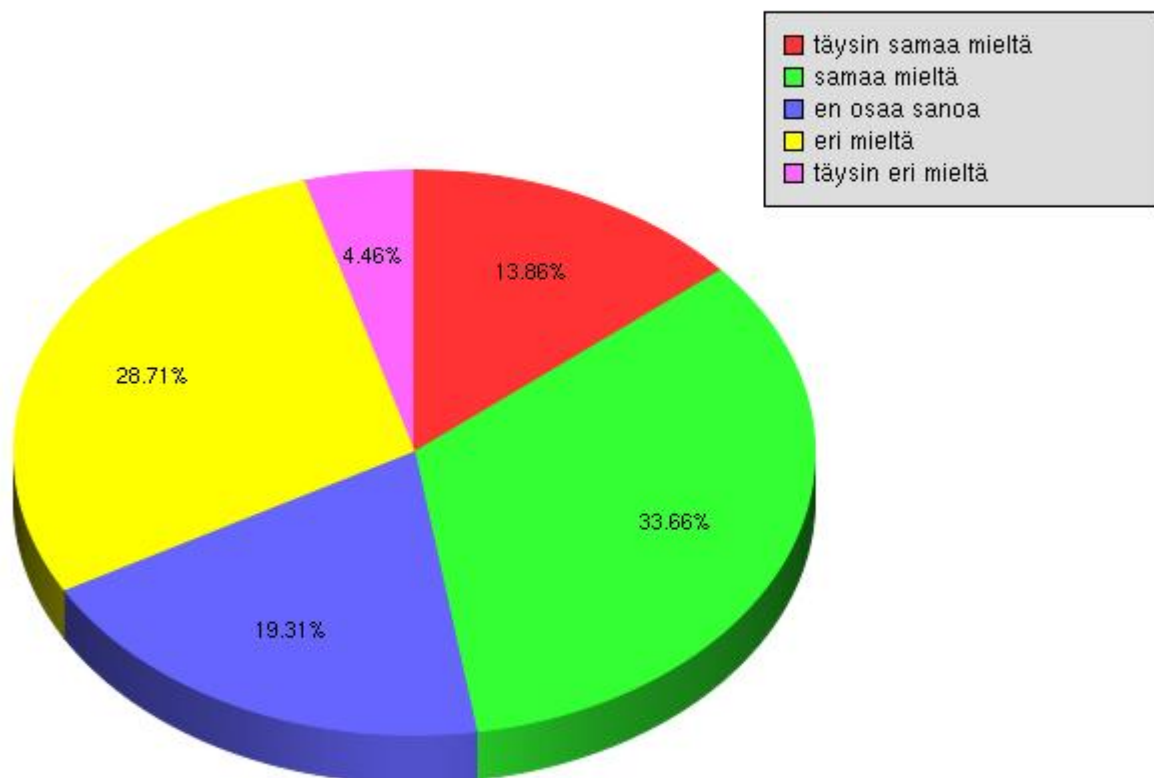
Koulutuksen sisältö vastasi otsikkoa**Vastausten suhteellinen jakauma**

Lukumäärä: 204 kpl

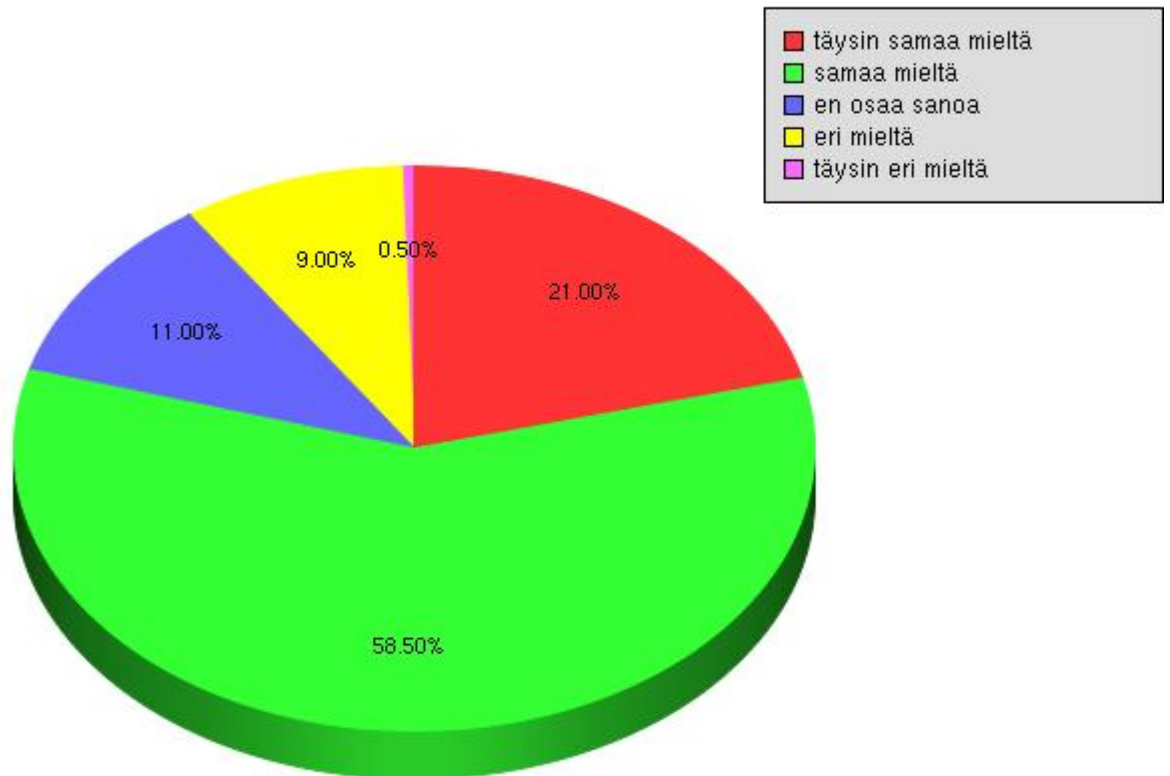
Koulutuksen sisältö vastasi odotuksiani**Vastausten suhteellinen jakauma**

Lukumäärä: 204 kpl

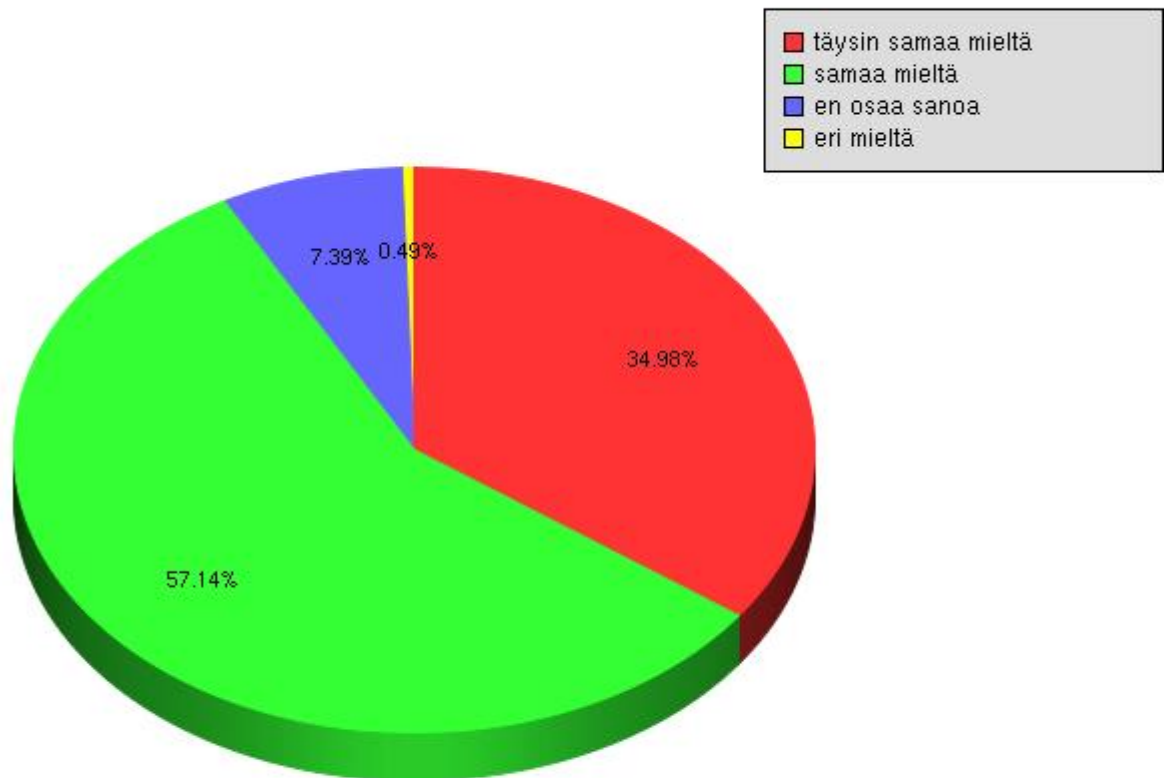

Olen saanut riittävästi turvallisuuskoulutusta**Vastausten suhteellinen jakauma**

Lukumäärä: 204 kpl

Olen tietoinen omista turvallisuuteen liittyvistä vastuista**Vastausten suhteellinen jakauma**

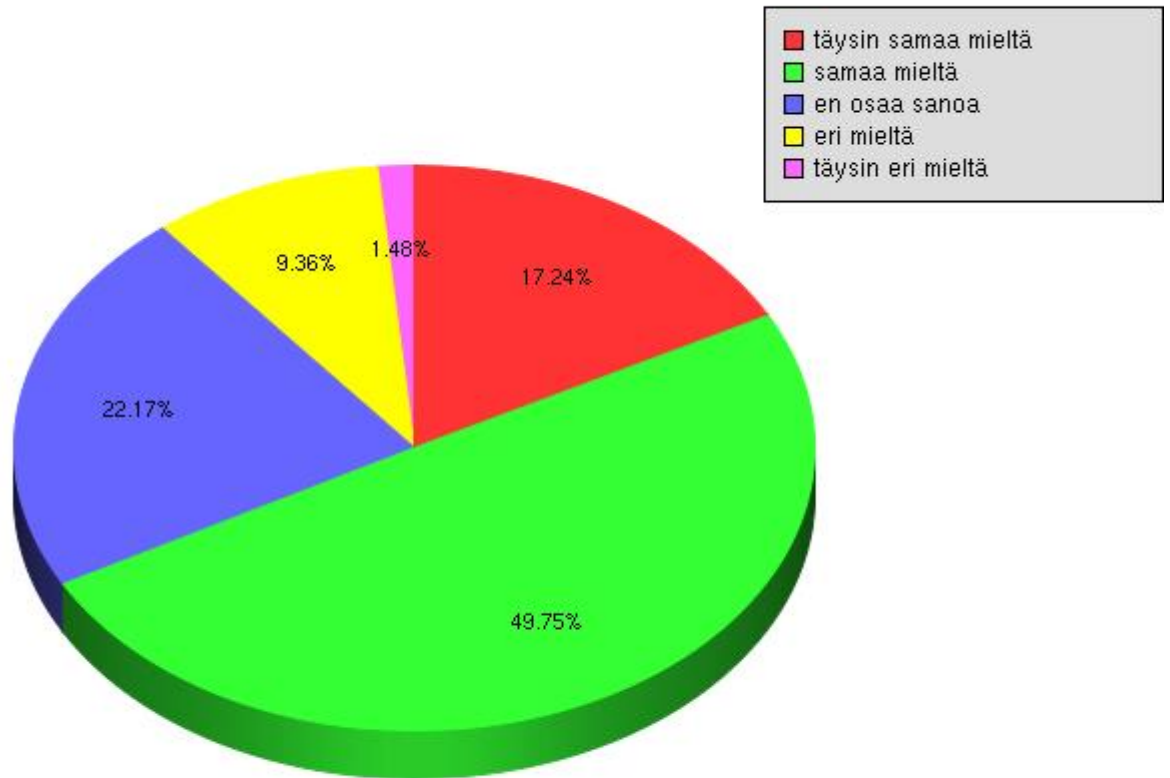
Lukumäärä: 204 kpl

Noudatan työssäni annettuja turvallisuusohjeita**Vastausten suhteellinen jakauma**

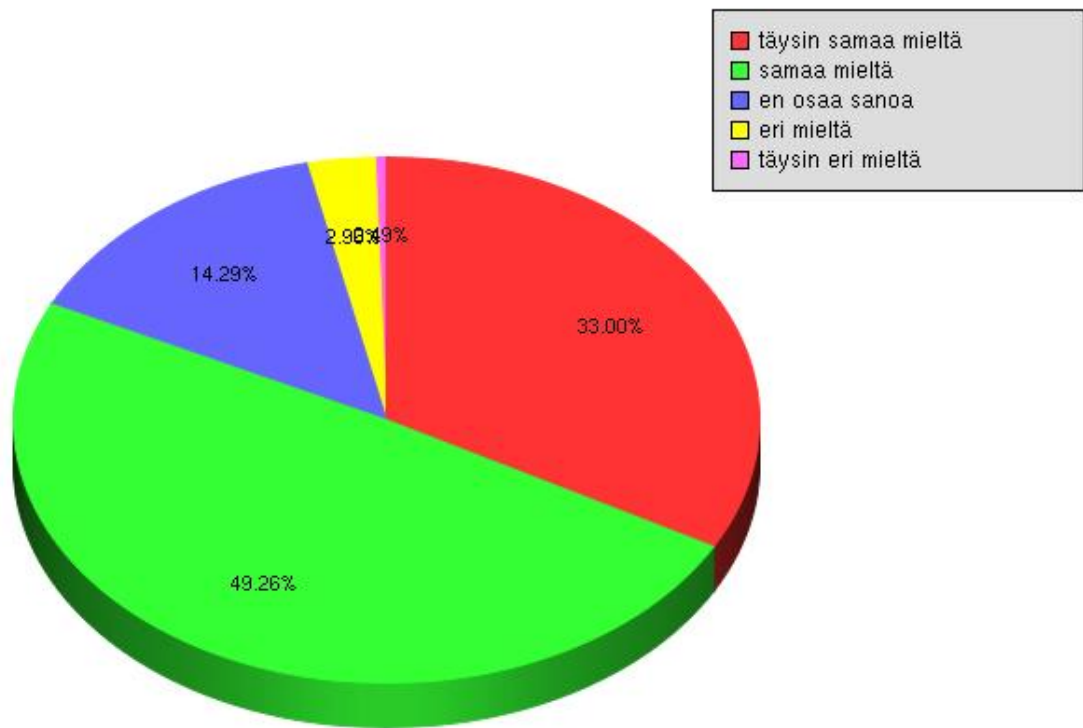
Lukumäärä: 204 kpl

Pystyn neuvomaan myös muita turvallisuusasioissa

Vastausten suhteellinen jakauma

Lukumäärä: 204 kpl

Olen kiinnostunut oppilaitoksen turvallisuusasioista**Vastausten suhteellinen jakauma**

Lukumäärä: 204 kpl